UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Facultatea de Istorie şi Filosofie

Departamentul Istoria Românilor, Universală şi Arheologie

Ion Valer XENOFONTOV

ISTORIOGRAFIE ROMÂNEASCĂ (ISTORIA ROMÂNILOR ÎN EPOCA CONTEMPORANĂ)

Ciclul I, Licenţă

Pentru studenţii anului III, cu frecvenţă la zi
Program: Istorie; Istorie (Ştiinţe ale educaţiei); Istorie şi limba engleză

Suport de curs

Aprobat de
Consiliul Calităţii al USM

CHIŞINĂU, 2021
Centrul Editorial-Poligrafic al Universităţii de Stat din Moldova

CZU: 94(478)+94(498)(075)
X-40

Lucrarea a fost recomandată spre editare la şedinţa Departamentului Istoria Românilor, Universală şi Arheologie, proces-verbal nr. 1 din 30 august 2021, şi de Consiliul Facultăţii de Istorie şi Filosofie

Referenţi ştiinţifici:
***Liliana ROTARU**, doctor în istorie, conferenţiar universitar*
***Valentin BURLACU**, doctor în istorie, conferenţiar universitar*

Responsabil de ediţie:
***Lidia PRISAC**, doctor în istorie*

Descrierea CIP a Camerei Naţionale a Cărţii

Xenofontov, Ion Valer.

Istoriografie românească : (Istoria Românilor în Epoca Contemporană) : Ciclul 1, Licenţă : Pentru studenţii anului III, cu frecvenţă la zi : Suport de curs / Ion Valer Xenofontov ; referenţi ştiinţifici: Liliana Rotaru, Valentin Burlacu ; responsabil de ediţie: Lidia Prisac ; Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Istorie şi Filosofie, Departamentul Istoria Românilor, Universală şi Arheologie. – Chişinău : CEP USM, 2021.
– 82 p. : tab.
Referinţe bibliogr. în text. – 50 ex.

ISBN 978-9975-158-59-6.
94(478)+94(498)(075)
X-40

ISBN 978-9975-158-59-6

© Ion Valer Xenofontov, 2021
© USM, 2021

SUMAR

PRELIMINARII **5**

I. ADMINISTRAREA DISCIPLINEI 7

II. UNITĂŢI DE CONŢINUT ŞI REPARTIZAREA ORIENTATIVĂ A ORELOR **8**

III. OBIECTIVE OPERAŢIONALE **9**

IV. OBIECTIVE DE REFERINŢĂ ŞI UNITĂŢI DE CONŢINUT ... **11**

IV.1. Introducere la obiectul de studiu 11

IV.2. Istoriografia din România întregită 14

IV.3. Istoriografia referitoare la RASS Moldovenească (1924–1940) şi RSS Moldovenească (1940–1941) 26

IV.4. Istoriografia privind România şi RSS Moldovenească în anii 1944–1989 41

IV.5. Direcţii şi orientări în istoriografia actuală din România şi Republica Moldova 60

V. LUCRUL INDIVIDUAL **75**

VI. FORME ŞI METODE DE PREDARE-STUDIERE **78**

VII. STRATEGII DE EVALUARE A REZULTATELOR ACADEMICE **78**

VIII. TEMATICA ORIENTATIVĂ A REFERATELOR ŞI ARTICOLELOR ŞTIINŢIFICE **78**

IX. TESTE DE EVALUARE **80**

PRELIMINARII

Disciplina *Istoriografie românească (Istoria Românilor în Epoca Contemporană)* (cod: S.05.A.039) este destinată studenţilor anului III de la Facultatea de Istorie şi Filosofie a Universităţii de Stat din Moldova şi are drept scop evidenţierea principalelor trăsături ale istoriografiei referitoare la Istoria Românilor din 1918 şi până în prezent.

Conţinutul disciplinei prevede cunoaşterea contextului istoric în perimetrul căruia a fost elaborat discursul istoric; a cercetătorilor consacraţi din domeniul istoriei românilor în Epoca Contemporană, a şcolilor şi curentelor ştiinţifice referitoare la Istoria Românilor în intervalul de timp menţionat. Abordarea istoriografică vizează România întregită, RASS Moldovenească/RSS Moldovenească, România postbelică, istoriografia recentă a României şi a Republicii Moldova.

În elaborarea unităţilor de conţinut se va ţine cont de faptul că, mai mult ca în alte perioade istorice, cea contemporană a fost aservită politicului. În cunoştinţă de cauză, Mihail N. Pokrovski (1868–1932), persecutat de Iosif V. Stalin (1878–1953), avea să precizeze că „istoria este politica timpului prezent aruncată în trecut".

Cercetătorii implicaţi în elaborarea şi valorificarea discursului istoriografic de istorie contemporană a românilor conştientizează faptul că este supus, în permanenţă, unui ochi de veghe. Este vorba de un segment de observatori, cu profundă implicare şi trăire intelectuală, ce supraveghează modul în care cineva le gestionează şi le prezintă trecutul pe care îl trăiesc şi cu care se identifică.

În cadrul disciplinei, studenţii urmează să însuşească principalele tendinţe ştiinţifice ale istoriografiei Istoriei Românilor în Epoca Contemporană.

Cursul oferă o privire sintetică asupra demersului istoric românesc după Marea Unire din 1918 şi se înscrie conceptual în modulul *Istoriografie românească* (6 credite), fiind parte componentă a acestuia.

În urma studierii disciplinei *Istoriografie românească (Istoria Românilor în Epoca Contemporană)* se vor forma următoarele competenţe: stabilirea faptelor istorice pe baza informaţiilor din

sursele istorice; analizarea şi interpretarea obiectivă a noţiunilor şi datelor istorice pe baza informaţiilor furnizate în literatura de specialitate; estimarea şi evaluarea ştiinţei auxiliare a istoriei (istoriografia) care se ocupă cu studiul evoluţiei concepţiilor şi al operelor istorice referitoare la Istoria Românilor în Epoca Contemporană; utilizarea metodelor specifice ştiinţei istorice şi a unei ştiințe auxiliare a istoriei (istoriografia) pentru interpretarea evenimentelor şi faptelor istorice; cunoaşterea conceptelor, teoriilor şi metodologiei specifice domeniului Istoriei Românilor în Epoca Contemporană; adaptarea şi comunicarea coerentă a informaţiilor şi a problemelor cu caracter istoric specialiştilor şi nespecialiştilor în domeniu; comentarea, adnotarea sau recenzarea corectă a unor lucrări istoriografice cu referire la istoria românilor în Epoca Contemporană; deschiderea spre dezvoltare, schimbare şi inovaţie pentru autoperfecţionarea personală şi uzanţă în activitatea profesională.

În identificarea obiectivelor operaţionale ale cursului s-a apelat la taxonomia lui Benjamin Bloom (1956)[1] şi a celei revizuite de Lorin Anderson şi colegii săi (1999), care marchează ierarhia tradiţională a proceselor cognitive, suport esenţial în proiectarea activităţii didactice şi ştiinţifice.

Lucrarea include următoarea structură: administrarea disciplinei, unităţile de conţinut şi repartizarea orientativă a orelor, obiectivele operaţionale ale disciplinei, obiectivele de referinţă şi unităţile de conţinut, lucrul individual, forme şi metode de predare-studiere, strategii de evaluare a rezultatelor academice, tematica orientativă a referatelor şi articolelor ştiinţifice.

Suportul de curs constituie un instrument funcţional pentru studenţii de la Facultatea de Istorie şi Filosofie şi, totodată, un suport metodologic şi comprehensiv în vederea studierii disciplinei în cauză.

[1] Benjamin S. Bloom, *Taxonomy of Educational Objectives (1956)*. Published by Allyn and Bacon, Boston, Pearson Education, 1984.

I. ADMINISTRAREA DISCIPLINEI

Forma de învăţământ	Codul disciplinei	Denumirea disciplinei	Responsabil de disciplină	Semestrul	Ore total:					Evaluarea	Nr. de credite
					Total	*inclusiv*					
						C	*S*	*L*	*LI*		
Cu frecvenţă la zi	S.05.A.039	*Istoriografie românească (Istoria Românilor în Epoca Contemporană)*	Ion Valer XENOFONTOV	V	16	8	8		50	examen	6

II. UNITĂŢI DE CONŢINUT ŞI REPARTIZAREA ORIENTATIVĂ A ORELOR

Nr. crt	Unităţi de conţinut	Ore		
		Curs	Seminar	Lucrul individual
1	Introducere la obiectul de studiu	1	1	
2	Istoriografia din România întregită	1	1	12
3	Istoriografia referitoare la RASS Moldovenească (1924–1940) şi RSS Moldovenească (1940–1941)	2	2	12
4	Istoriografia privind România şi RSS Moldovenească în anii 1944–1989	2	2	12
5	Direcţii şi orientări în istoriografia actuală din România şi Republica Moldova	2	2	14
Total		**8**	**8**	**50**

III. OBIECTIVE OPERAŢIONALE

1. La nivel de cunoaştere

- Citarea unor autori consacraţi din domeniul istoriografiei româneşti în perioada contemporană.
- Definirea unor noţiuni şi fapte istorice prin prisma literaturii de specialitate.
- Enumerea principalelor concepţii, viziuni istoriografice.

2. La nivel de înţelegere

- Discutarea şi aprecierea problemelor cardinale ale Istoriei Contemporane a Românilor prin prismă istoriografică.
- Parafrazarea critică a literaturii de specialitate.
- Relatarea propriilor concluzii privind impactul regimului politic asupra cercetărilor din domeniul istoriei prin filiera istoriografiei.
- Interpretarea justă a factorilor politici, economici, culturali, spirituali asupra evoluţiei Istoriei Contemporane a Românilor în urma cercetării literaturii de specialitate.

3. La nivel de aplicare

- Estimarea scrisului istoric românesc în epoca contemporană în funcţie de particularităţile etapei istorice.
- Modelarea interdependenţei dintre situaţia politico-ideologică, contextul internaţional şi scrisul istoric.
- Aplicarea istoriografiei Istoriei Românilor în Epoca Contemporană în funcţie de spaţiul în care a fost elaborată, pregătirea intelectuală a istoricilor implicaţi în elaborarea demersului istoriografic.

1. La nivel de analiză

- Aprecierea rolului autorilor consacraţi în edificarea demersului istoriografic.
- Examinarea istoriografiei pe baza problematicii abordate.
- Identificarea şi utilizarea istoriografiei relevante la disciplina Istoria Românilor în Epoca Contemporană.

- Detectarea cantitativă şi calitativă a producţiei istoriografice referitoare la Istoria Românilor în Epoca Contemporană.

2. La nivel de sinteză

- Formularea particularităţilor istoriografiei româneşti în comparaţie cu alte istoriografii din alte spaţii referitoare la Istoria Românilor în Epoca Contemporană.
- Actualizarea informaţiei istoriografice referitoare la Istoria Românilor în Epoca Contemporană.
- Integrarea viziunilor istoriografiei româneşti din Epoca Contemporană cu cele ale istoriografiei europene.

3. La nivel de evaluare

- Aprecierea gradului de cercetare a Istoriei Românilor în Epoca Contemporană.
- Deducerea unor informaţii şi fapte din cadrul disciplinei.
- Emiterea unor ipoteze de lucru în descifrarea unor probleme ştiinţifice.

IV. OBIECTIVE DE REFERINŢĂ ŞI UNITĂȚI DE CONŢINUT

IV.1. Introducere la obiectul de studiu

Obiective de referinţă

- Să definească terminologia utilizată în istoriografie.
- Să distingă scopul şi să identifice obiectivele disciplinei.
- Să interpreteze literatura de specialitate.
- Să clasifice istoriografia referitoare la Istoria Românilor în Epoca Contemporană.
- Să conceapă raportul dintre istoriografia naţională şi istoriografia universală.
- Să evalueze literatura de specialitate.

Termeni-cheie: disciplina istoriografie, istoriografie românească, Epoca Contemporană, curente, istorici.

Unităţi de conţinut

- Caracteristica generală a disciplinei.
- Periodizarea istoriografiei Istoriei Românilor în Epoca Contemporană: caracteristici generale şi specifice.
- Prezentarea literaturii de specialitate.
- Analiza critică a istoriografiei.

Rezumat

Dezideratul cursului rezidă în parcurgerea unor concepte, viziuni asupra istoriei naţionale în perimetrul unui secolul plin de zigzaguri prin care au trecut românii, dar şi a noilor provocări de la începutul mileniului al treilea.

Într-o abordare generală, istoriografia Istoriei Românilor în Epoca Contemporană poate fi abordată din perspectiva regimurilor politice (democraţiei, dictatorial, comunist, postcomunist). Periodizarea

istoriografiei istoriei românilor ar putea fi racordată la cadrul istoriei europene.

O perspectivă inovativă asupra istoriografiei ne este oferită de Comisia Internațională pentru Istoria și Teoria Istoriografiei (The International Commission for the History and Theory of Historiography), unde este reprezentată și România. Această structură internațională urmărește să îndeplinească o serie de misiuni, inclusiv să ofere un centru strategic pentru avansarea și coordonarea eforturilor de promovare a teoriei și istoriei istoriografiei ca subiecte de cercetare și predare în rândul istoricilor din întreaga lume; să evite preocupările regionale sau etnocentrice pentru a se asigura interesele istorice ale tuturor culturilor[1]. Cu alte cuvinte se urmărește abordarea istoriografiei naţionale într-o complexitate universală.

Într-o abordare postmodernă, istoriografia semnifică o descriere a trecutului printr-un „discurs", dar care, evident, nu îl poate reda cu exactitate[2]. La fel și istoriografia românească după 1918 constituie mai mult o reprezentare a unor imagini descrise de istorici, care însă nu poate transgresa anumite inexactităţi ale realităţii istorice.

Apogeul istoriografiei române este atins prin opera ştiinţifică a istoricilor Alexandru Dimitrie Xenopol, Nicolae Iorga, Vasile Pârvan, Gh.I. Brătianu, Const.C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, Ioan-Aurel Pop ș.a.

În prezent, istoricul din spaţiul românesc are posibilitate să cerceteze şi să fie autorul unor studii ştiinţifice fără a fi obstrucţionat de cenzură. În exercitatea „meseriei de istoric" (după formula consacrată a istoricului francez Marc Bloch)[3], în plină explozie a lumii virtuale, cea mai mare barieră devine *autocenzura*. Totodată, istoricul preocupat de segmentul terminal al istoriei nu trebuie să uite că „cel

[1] *Mission Statement of The International Commission for the History and Theory of Historiography*, Disponibil la : http://www.historiographyinternational.org/mission_statement.htm [accesat: 03.01.2020].

[2] Alun Munslow, *The Routledge companion to historical studies*, London, New York, Routledge, 2000, pp. 133-135.

[3] Marc Bloch, *Apologie pour l'histoire ou métier d'historien*, Paris, Armand Colin, 1961, pp. 1-2.

mai prost judecător al Epocii Contemporane este contemporanul însuşi" (Vasile Cristian).

Bibliografie:

1. Enciclopedia istoriografiei româneşti, Bucureşti, 1978.

2. Giurescu Constantin C., *Probleme controversate în istoriografia română*, Bucureşti, Editura Albatros, 1977.

3. Hitchins Keith, *Historiography of the Countries of Eastern Europe: Romania*. În: *The American Historical Review*, Oxford University Press, 1992, 97 (4), pp. 1064-1083.

4. Pompiliu Teodor, *Introducere în istoria istoriografiei din România*, Accent, 2002.

5. Pompiliu Teodor, *Evoluţia gândirii istorice româneşti*, Cluj-Napoca, 1970.

6. Pop Ioan-Aurel, *Istoria, adevărul şi miturile*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2002.

7. Lucian Boia, *Evoluţia istoriografiei române*, Bucureşti, 1976.

8. Zub Alexandru, O *istorie a istoriografiei române*, Iaşi, 1996.

9. Zub Alexandru, *De la istoria critică la criticism*, Bucureşti, 1985.

10. Zub Alexandru, *Istorii şi istorici în România interbelică*, Iaşi, 1989.

IV.2. Istoriografia din România întregită

Obiective de referinţă

- Să enumere tendinţele integrării istoriografiei româneşti în marele curente.
- Să distingă contactele istoriografiei româneşti cu istoriografia universală: influenţe şi raportări.
- Să ilustreze instituţionalizarea istoriei.
- Să determine cristalizarea istoriei în jurul unor catedre universitare.
- Să încorporeze periodicele în cercetarea Istoriei Românilor în Epoca Contemporană.
- Să evalueze contribuţiile istoriografice ale lui Nicolae Iorga, Gh.I. Brăteanu, C.C. Giurescu.
- Să proiecteze istoriografia basarabeană în circuitul istoriografic românesc.

Termeni-cheie: România întregită, discurs istoriografic reîntregit, Şcoala de la Paris, istoriografie universală, instituţionalizarea istoriei, istorici.

Unităţi de conţinut

- Caracteristica generală a tendinţelor generale ale istoriografiei româneşti în perioada interbelică.
- Prezentarea conexiunii dintre istoriografia românească şi cea universală.
- Şcoala Română din Franţa.
- Evidenţierea instituţionalizării cercetării istorice.
- Scoaterea în evidenţă a istoricilor consacraţi din epocă.
- Includerea istoriografiei basarabene în circuitul istoriografic românesc.

Rezumat[1]

În contextul Unirii provinciilor româneşti, în anul 1918 s-a afirmat pleiada de istorici care au „scris şi au făcut istorie”[2] (N. Iorga[3], I. Lupaş, I. Nistor ş.a.), pe care i-am putea defini ca „istorici ai Unirii”. Aceştia au elaborat demersuri ştiinţifice ce veneau la unison cu evenimentele istorice, militând, totodată, pentru acţiuni concrete în ideea unificării şi integrării spaţiului românesc. Unii dintre aceşti istorici au avut şi importante funcţii politice, promovând şi pe această cale deziderateleunificării.

Discursul istoriografic s-a concentrat esenţialmente pe o viziune extinsă, în plan diacronic şi spaţial, de includere în orbita istoriografică a întregii Românii. Totodată, istoriografia românească din statele proxime României întregite (aflate în raport de alteritate cu statul unitar românesc) a fost într-un con de umbră. Potrivit cercetătorului orădean Gabriel Moisa, de exemplu, „în perioada interbelică nu putem vorbi despre o istoriografie propriu-zisă a românilor din Ungaria. Elita comunităţii a plecat aproape în totalitate în România, astfel că, practic, nu mai avea cine să scrie despre trecutul comunităţii”[4].

În primele decenii ale sec. al XX-lea se elaborează sinteze de istorie a românilor, iar după Unirea din 1918, scrisul istoric are în vizor tot mai explicit deja toate provinciile româneşti[5]. Demersul istoric vine să aducă argumente în vederea recunoaşterii internaţionale a statului

[1] La baza acestei unități de conținut e articolul: Ion Valer Xenofontov, *Istoricii Unirii*. În: *Akademos*. Revistă de Știință, Inovare, Cultură și Artă, nr. 4 (59), 2020, pp. 81-85.

[2] D. Radosav, *Şcoala istorică de la Universitatea din Cluj (1919–1945). O retrospectivă la Centenar*. În: *Anuarul Istoriografic al României*. Vol. V. (2015), Cluj-Napoca, Argonaut, 2019, pp. V-XIX.

[3] Nicolae Iorga, *O viață de om așa cum a fost*, vol. III, București, Minerva, 1981, 300 p.

[4] G. Moisa, *Scrisul istoric al elitei culturale româneşti din Ungaria între tradiţie istorică şi perspective europene*. În: *Tradiţii istorice româneşti şi perspective europene: in honorem academician Ioan-Aurel Pop* /Coord.: Sorin Şipoş, Dan Octavian Cepraga, Ion Gumenâi, Oradea, Editura Universităţii din Oradea, 2015, pp. 556-580.

[5] V. Curticăpeanu, *Istoriografie românească și universal*, București, Oscar Print, 1999, 248 p.

reîntregit. Astfel, în anul 1920, G. Tocilescu a publicat la Paris o istorie a românilor în care a inclus Transilvania ca parte componentă a statului unitar român[1].

În manualele de istorie a românilor elaborate între cele două conflagraţii mondiale s-a pus accentul pe punctul terminus al istoriei – „Epoca Unirii"–, văzută cu intervale cronologice nuanţate: Epoca Unirii (1859–1919); Epoca Unirii, Independenţei şi Întregirii (1856–1930)[2].

În perioada interbelică au activat şi au elaborat o operă ştiinţifică de o valoare incontestabilă cei mai prolifici istorici români. Evident, figura centrală a fost cea a lui Nicolae Iorga (1871–1940), autorul unei opere de peste 15 000 de titluri, care şi-a lăsat o amprentă profundă asupra demersului istoric, influenţând, totodată, un număr mare de specialişti români în domeniul istoriei, artei, filologiei, culturologiei, antropologiei etc. Nicolae Iorga a abordat în complexitate subiectul continuităţii şi unităţii neamului românesc. În anii 1936–1938 a publicat monumentala lucrare *Istoria Românilor* în 10 volume[3], sinteză tradusă în limba franceză cu titlul *Histoire de Roumains et de la romanité orientale* (1937–1945)[4]. Nicolae Iorga considera unitatea statală drept un deziderat obiectiv şi necesar, fiind influenţat, într-o anumită măsură, de concepţia istoricului german Leopold von Ranke (1795–1886), care aborda istoria şi viaţa omenirii de-a lungul timpului[5]. În 1931, în anul când a preluat mandatul de preşedinte al Consiliului de Miniştri, Nicolae Iorga vedea „o Românie a libertăţii şi a dreptăţii tuturor"[6]. De aceea, nu este deloc întâmplător faptul că a fost unul dintre cei mai aprigi adversari ai dictaturii lui Carol al II-lea. În acest sens, Nicolae Iorga afirma: „Am luptat contra dictaturii şi n-am făcut cârdăşie cu ea. Voi lupta şi de azi înainte contra ei. Sunt ferm

---

[1] G.G. Tocilescu, *Histoire des Roumains et le leur civilization*, Paris, 1920.

[2] R. David, *Istoria Românilor pentru clasa a IV-a secundară a şcolilor cu limba de predare germană*, Sibiu, Honterus, 1937.

[3] N. Iorga, *Istoria Românilor*. Vol I-X, București, 1936–1938.

[4] *Idem*, *Histoire des Roumains et de la romanité orientale*. Vol I-X. Bucarest, 1937–1945.

[5] *Idem*, *Generalităţi cu privire la studiile istorice*. Ediţia a III-a, București, 1944, 352 p.

[6] *Cursurile de Vară ale Universităţii Nicolae Iorga, Vălenii de Munte*, ediția 2004 /Cronică selectivă de C. Manolache, Ploiești, Libertas, 2005, 154 p.

convins că viitorul statului român nu este nici dictatura, nici comunismul. Sunt alte forme specific adecvate statului român. Le poate imprima cine cunoaşte profund istoria acestui neam nenorocit”[1].

În 1926, ***Vasile Pârvan*** (1882–1927), părintele arheologiei româneşti, mentor de studii clasice, a editat lucrarea sa fundamentală *Getica*, o sinteză a protoistoriei Daciei (numită şi „protoistoria românească”). Dacă anterior se atenţiona asupra conceptului romanităţii, de acum înainte urma să fie acordată atenţie şi originii autohtone a poporului român[2]. Tot V. Pârvan este acela care a ţinut să specifice faptul că „Istoriografia românească din Moldova, Ardeal şi Ţara Românească este creatoarea conştiinţei naţionale superior culturale a poporului nostru”[3].

De numele istoricilor recunoscuţi la nivel mondial, V. Pârvan şi N. Iorga, sunt legate edificarea la Paris (Şcoala din Fontenay-aux-Roses, o suburbie a Parisului) şi la Roma „pentru strângerea relaţiilor cu latinitatea apuseană” [4] a două „şcoli” menite să-i promoveze pe tinerii români dornici să se specializeze în domenii doctorale umaniste[5]. Realizările obţinute în urma cercetărilor din Franţa de bursierii români au fost publicate, începând cu 1923, în revista anuală *Mélanges de l'École roumaine en France*[6]. Şcoala de la Roma a activat în anii 1922–1948 şi a avut cca 130 de membri.

După o tradiţie germană, inclusă în spaţiul românesc încă de Mihail Kogălniceanu în cadrul Academiei Mihăilene (1843) şi

---

[1] P. Ţurlea, *Nicolae Iorga între dictatura regală și dictatura legionară*, București, Editura Enciclopedică, 2001, 307 p.

[2] I. Nistor, *Tendinţe noi în istoriografia românească*. În: *Arheologia Moldovei*, XII, 1988, pp. 277-279.

[3] V. Pârvan, *Datoria vieţii noastre*. În: *Idei şi forme istorice*, Bucureşti, Cartea Românească, 1920, pp. 31-34.

[4] A. Stănculescu-Bârda, *Nicolae Iorga, așa cum l-au cunoscut: amintiri inedite adunate și prezentate*, Bârda, Cuget Românesc, 2012, 272 p.

[5] L. Nastasă, *Itinerarii spre lumea savantă. Tineri din spaţiul românesc la studii în străinătate (1864–1944)*, Cluj-Napoca, Limes, 2006, 332 p.

[6] Vasile-George Ursu, *Școala Română din Paris (Fontenay-aux-Roses) – file semnificative din istoria unei instituții românești dispărute în negura timpului*. În: *Plural*, vol. 7, nr. 1, 2019, pp. 18-33.

perpetuată de Alexandru Xenopol la Iaşi în 1883, s-a vizat inaugurarea lecţiilor de deschidere în cadrul centrelor universitare, în care un cuvânt greu de spus l-au avut istoricii. Exista o mobilitate academică a istoricilor în mediul universitar din perimetrul statului naţional. De exemplu, Vasile Pârvan a venit de la Bucureşti în semestrul I al anului 1920 la Universitatea din Cluj pentru a fi titularul cursului de istorie veche şi istorie a artei[1], rostind aici „prima lecţie românească în nou creata Universitate Românească a Ardealului…”[2].

Alexandru Lapedatu (1876–1950), profesor de istorie veche a românilor, preşedinte al Academiei Române (1935–1936)[3], a propus, în exclusivitate, în anul 1922, un curs de istoriografie română, „în care dialogul cu trecutul să fie util prezentului, şi chiar viitorului”[4].

Istoricul Ioan Lupaş, profesor de istorie nouă a românilor, autorul *Istoriei Unirii Românilor* (1937)[5], considera factorii evoluţiei naţionale româneşti prin prismă geografică, etnografică, religioasă, juridică, morală etc.[6]. Tot I. Lupaş, în lecţia inaugurală rostită cu prilejul deschiderii festive a cursurilor la Universitatea din Cluj din 29 octombrie 1939, vorbea despre valoarea educativă a istoriei naţionale. În anii 1930, în opoziţie cu generaţia anterioară, reprezentată în mod special de Nicolae Iorga, s-a instituit Noua Şcoală Istorică.

Printre reprezentanţii de seamă ai acestui curent au fost istoricii Constantin C. Giurescu, Gheorghe I. Brătianu, Petre P. Panaitescu, C. Filitti. Fostul student al lui N. Iorga, tânărul medievist

---

[1] S. Pușcariu, *Memorii*, București, Minerva, 1978, 895 p.

[2] G.F. Ștefănescu, *Discurs inaugural și dare de seamă rostite în ziua de 3 noiembrie 1935 cu ocazia deschiderii solemne a anului universitar 1935/1936*. În: *Anuarul Universității Regele Ferdinand I pe anul școlar 1934/1935*, Cluj, 1935, pp. 5-34.

[3] C. Teodor, *Istorie și adevăr. Din discursul generației interbelice*. În: *Communication, Context, Interdisciplinarity,* ed. II [vol. conferinței] /Coord.: I. Boldea. Tîrgu Mureș, Editura Universității Petru Maior, 2013, p. 1182.

[4] M. Știrban, *Profesorul Alexandru Lapedatu – 140 de ani de la nașterea lui (1876) și 65 de ani de la moartea sa (1950)*. În: *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu”,* tom LV, 2016, pp. 373-382.

[5] I. Lupaș, *Istoria Unirii românilor*. Ed. a II-a /Cuvânt-înainte: Ioan Scurtu, București, Scripta, 1993, 304 p.

[6] A. Zub, *De la istoria critică la criticism,* Bucureşti, Editura Academiei, 1985, pp. 174-175.

Constantin C. Giurescu[1], de exemplu, a elaborat sinteza *Istoria românilor* în trei volume (1935–1946)[2], operă fundamentală care reprezintă o „personificare istoriografică a statului român interbelic", scoţând în evidenţă cadrul geografic în politica europeană[3].

În perioada dintre cele două războaie mondiale se diversifică şi se aprofundează cercetarea diferitelor ştiinţe auxiliare ale istoriei. ***Constantin Moisil*** (1876–1958), bunăoară, s-a specializat în domeniile numismaticii şi arhivisticii.

Din perspectiva instituţionalizării, constatăm că cercetarea istorică se realiza la universităţile din Bucureşti, Iaşi, Cluj şi Cernăuţi. La 2 februarie 1920, sub titulatura Institutului de Istorie Naţională plasat sub egida Universităţii din Cluj (actualmente, Institutul de Istorie „George Barițiu" din Cluj-Napoca din cadrul Academiei Române), s-a creat cea mai veche instituţie de cercetare ştiinţifică din România dedicată istoriei şi disciplinelor sale conexe. Între 1921 şi 1945, în cadrul instituţiei s-a editat „Anuarul Institutului de Istorie Naţională". În 1931, la Bucureşti s-a fondat Institutul de Istorie Naţională, iar în 1937, din iniţiativa lui N. Iorga – Institutul de Istorie Universală. La 18 februarie 1941, la Iaşi, la iniţiativa profesorului Ilie Minea, a fost fondat Institutul de Istorie a Românilor „A.D. Xenopol". S-a creat un cadru favorabil protejării monumentelor de istorie. Potrivit Decretului-lege din 1 iulie 1919 referitoare la conservarea şi restaurarea monumentelor istorice au fost lărgite competenţele Comisiunii Monumentelor Istorice, forul suprem

---

[1] *Enciclopedia istoriografiei româneşti* /Ștefan Ștefănescu (coord.). București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978, pp. 156-157.

[2] C.C. Giurescu, *Istoria românilor,* Bucureşti, Editura Fundaţiei pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II", 1935–1946. Vol. 1: *Din cele mai vechi timpuri până la moartea lui Alexandru cel Bun (1432)*, 1935, 587 p.; Vol. 2: Partea 1: *De la Mircea cel Bătrân şi Alexandru cel Bun până la Mihai Viteazul*, 1937, 417 p.; Vol. 2: Partea a 2-a: *De la Mircea cel Bătrân şi Alexandru cel Bun până la Mihai Viteazul*, 1937, 374 p.; Vol. 3: Partea 1: *De la moartea lui Mihai Viteazul până la sfârşitul epocii fanariote (1601–1821)*, 1942, VIII + 447 p.; Vol. 3: Partea a 2-a: *De la moartea lui Mihai Viteazul până la sfârşitul epocii fanariote (1601–1821),* 1946, 702 p.

[3] D. Radosav, *Construcția istoriografică a României. Câteva repere*. În: *Anuarul Istoriografic al României*. Vol. IV. (2014), Cluj-Napoca, Argonaut, 2018, pp. V-XXXIII.

recunoscut în domeniu, care avea dreptul să-şi transfere o parte din atribuţii secţiunilor regionale[1]. Nicio construcţie nu putea fi edificată în proximitatea unui imobil clasat drept monument istoric, fără aprobarea Comisiunii. Această lege a fost în vigoare până în anul 1948, atunci când a fost desfiinţată Comisiunea[2].

Cercetările istorice erau inserate într-o serie de publicaţii ştiinţifice în domeniul istoriei, care s-au majorat numeric. Între 1915 şi 1946, din iniţiativa lui Nicolae Iorga, a început să se editeze „Revista istorică". I. Bogdan a fondat, în 1915, „Buletinul Comisiei Istorice a României", care va apare în 1916, apoi în anii 1924–1938. Se publicau reviste din domeniul ştiinţelor auxiliare. În 1924, Vasile Pârvan a fondat publicaţia arheologică „Dacia". În acelaşi an, C. Moisil a creat „Revista arhivelor", care va aparea până în 1947, fiind reluată, în 1957, într-o serie nouă. Se fondează reviste ştiinţifice în diferite oraşe din România întregită. Astfel, la Timişoara, în anul 1928 a apărut „Analele Banatului", iar peste un an, la Braşov – „Ţara Bârsei". La Cluj, alături de „Anuarul Institutului de Istorie Naţională", în anii 1934–1940 s-a editat „Revue de Transylvanie", sub conducerea lui Silviu Dragomir, apărută într-o limbă de circulaţie europeană, publicaţia vizând apărarea drepturilor naţionale româneşti împotriva propagandei revizioniste. În „Epoca de Fier" (1940–1945), după expresia sugestivă a filosofului Lucian Blaga, revista ştiinţifică va apărea la Sibiu, fostul oraş german al coloniştilor saşi din Ardeal[3]. În anii 1931–1947, la Bucureşti s-a editat „Revista Istorică Română".

Contribuţiile ştiinţifice ale istoricilor români sunt tot mai cunoscute în plan european. Slujitorii Zeiţei Clio participau la congresele din Londra (1913), Bruxelles (1923), Oslo (1928), Varşovia (1933), Zurich (1938), la congresele de studii sud-est europene (primul organizat la Bucureşti în 1924). În anul 1936, la Bucureşti a

---

[1] *Enciclopedia României*. Vol. II, Bucureşti, Imprimeria Naţională, 1938, 757 p.

[2] C. Mucenic, *Legislaţia privind monumentele istorice din România 1892–1992*. În: *Revista Monumentelor Istorice*, nr. 2, anul LXI, 1992, pp. 14-20.

[3] S. Dumitraşcu, *Istorie şi literatură şi „o măsură" de istoriografie*. În: *Tradiţii istorice româneşti şi perspective europene: in honorem academician Ioan-Aurel Pop* /Coord.: S. Şipoş, D.O. Cepraga, I. Gumenâi. Oradea, Editura Universităţii din Oradea, 2015, pp. 548-555.

avut loc reuniunea Comitetului Internaţional al Ştiinţelor Istorice[1]. În anul 1938, Nicolae Iorga a fost desemnat în calitate de vicepreşedinte al acestui forum ştiinţific mondial. Istoricii de calibru, implicaţi direct în procesul de consolidare a statului naţional unitar, vor fi şi cei care s-au pronunţat pentru rezistenţă în contextul notelor ultimative sovietice din vara anului 1940 (Nicolae Iorga, Ştefan Ciobanu, Silviu Dragomir). Extremismul ideologic, rapturile teritoriale din 1940 şi includerea României în orbita de influenţă sovietică (după anul 1944) au marcat destinul tragic al istoricilor Unirii.

Includerea istoriografiei basarabene în circuitul istoriografic românesc

Încă în sec. al XIX-lea, oamenii de ştiinţă autohtoni luptau pentru păstrarea tradiţiilor naţionale ale românilor basarabeni, pentru reintroducerea limbii române în sistemul de învăţământ public[2].

După Unirea Principatelor Române (1859) şi constituirea statului român modern s-au creat condiţii favorabile pentru proliferarea culturii şi ştiinţei. Cei trei membri fondatori ai viitoarei Academii Române, reprezentanţi din Basarabia aflată în componenţa Imperiului Rus, au fost Alexandru Hâjdău (1811–1872), Constantin (Costache) Stamati (1786–1869) şi Ioan Străjescu (1833–1873). Deoarece Constantin (Costache) Stamati avea o stare a sănătăţii precară, el nu a putut onora înaltul for academic şi a fost înlocuit de agronomul Ştefan Gonata (1838–1896). În contextul unor factori naţional-politici de epocă, conexiunile academice au fost afectate din cauza interdicţiilor din partea autorităţilor ţariste de deplasare la Bucureşti[3]. Primul act semnificativ cu puternice valenţe simbolice,

[1] L. Boia, *Evoluţia istoriografiei române*, Bucureşti, Universitatea din Bucureşti, 1976, 377 p.

[2] I. Jarcuțchi, *Comisia Gubernială a Arhivelor din Basarabia (sf. sec. XIX – înc. sec. XX)* /Red. șt. M. Adauge, I. Xenofontov. Chișinău, Institutul de Studii Enciclopedice, 2012, 272 p.

[3] I.V. Xenofontov, *Basarabeni, membri fondatori ai Academiei Române*. În: *Orizonturi medievale şi moderne în istoria românilor: (economie, societate, politică, cultură, istoria ştiinţei): în onoarea profesorului Demir Dragnev* /Coord.: S. Bacalov, I.V. Xenofontov. Chişinău: Biblioteca Ştiinţifică Centrală „A. Lupan" (Institut), 2016, pp. 592-600.

intelectuale, socioculturale, edificat în 1918 – anul Unirii Basarabiei cu România –, a constituit alegerea, în cadrul Academiei Române, a trei reprezentanţi basarabeni care făceau parte din elita intelectuală şi politică a provinciei. La fel ca şi în perioada de înfiinţare a celui mai înalt for ştiinţific din spaţiul românesc, la care şi-au adus contribuţia trei exponenţi ai Basarabiei, şi în perioada de formare a statului întregit românesc au participat cele mai reprezentative personalităţi. La 10 octombrie 1918, împreună cu transilvăneanul Alexandru Lapedatu, au fost aleşi în Academia Română politicianul şi matematicianul Ion Inculeţ, istoricul Ştefan Ciobanu, iar la 15 octombrie acelaşi an, în calitate de membru corespondent a fost desemnat publicistul şi omul politic Pantelimon (Pan) Halippa[1]. Pe parcurs, membri ai Academiei Române au fost aleşi basarabenii şi transnistrenii: istoricul Iustin Frăţiman (1919), membri de onoare – istoricul şi heraldistul Paul Gore (1919), astrofizicianul Nicolae Donici (1922), juristul Nichita Smochină (1942), originar din regiunea transnistreană. În 1936, istoricul, genealogistul şi heraldistul Gheorghe Bezviconi (1910–1966) a fost propus în calitate de membru corespondent al Academiei Române[2].

În anul 1927, la Chişinău s-a deschis Facultatea de Teologie, secţie a Universităţii din Iaşi. Aici s-au făcut cercetări de istorie a ctitoriilor basarabene, teologii Galaction şi Radu au venit cu interpretări referitoare la Biblie, iar între 1927 şi 1932, Alexandru Boldur a fost conferenţiar universitar la disciplina Istoria Românilor[3]. Ulterior, Alexandru V. Boldur a fost director al Institutului de Istorie Universală din Iaşi (1943–1947). Constantin N. Tomescu, primul prodecan al Facultăţii, a contribuit la editarea „Revistei istorico-

[1] C. Manolache, I. V. Xenofontov, *Basarabeni în Academia Română (1918)*. În: *100 de ani de la Unirea Basarabiei cu România. Rolul și contribuția lui Alexandru Marghiloman*. Volumul sesiunii de comunicări științifice. Buzău, 22–23 martie 2018, Buzău, Mad. Linotyp, 2018, pp. 95-101.

[2] C. Manolache, I.V. Xenofontov, *Basarabeni în Academia Română*. În: *Revista Bibliotecii Academiei Romane*, anul 2, nr. 2, 2017, pp. 51-68.

[3] A. Petrencu, *Alexandru Boldur, profund cunoscător al istoriei neamului*. În: *Revista de Istorie a Moldovei*, 1992, nr. 3, pp. 40-42.

arheologice bisericeşti" şi a lăsat moştenire o bogată viziune trăită şi narată asupra istoriei românilor şi a istoriei universale[1].

Cercetările în Basarabia se realizau în diverse domenii ale ştiinţei, fiind parte componentă a ştiinţei româneşti şi universale. Totodată, se constată studierea intensă a specificului provinciei, deoarece cercetarea problemelor de caracter general se concentra în instituţiile academice centrale. În 1933 a fost editat Dicţionarul enciclopedic al Basarabiei în redacţia cercetătorului polivalent Victor Adiasevici (1898–1966)[2], iar în 1939 enciclopedia *Figuri contemporane din Basarabia* (cu includerea a 474 de portrete)[3]. Materialele editate în aceste ediţii enciclopedice au fost elaborate în spiritul integrării Basarabiei în cadrul României întregite. O contribuţie importantă în viaţă ştiinţifică şi culturală a adus-o Institutul Social Român din Basarabia (1934–1940), care a funcţionat ca filială regională a Institutului Social Român din Bucureşti (1918/1921–1948) şi a gestionat investigaţii sociologice complexe în unele comunităţi rurale[4]. Comisia monumentelor istorice, secţia din Basarabia, a editat *Anuarul Comisiei monumentelor istorice*. Aşa cum menţionează, pe bună dreptate, academicianul Alexandru Zub, „dintre istoricii chestiunii basarabene, unii au zăcut ani mulţi în închisorile comuniste (I. Nistor), dacă nu s-au şi stins acolo (G.I. Brătianu), în timp ce alţii au fost marginalizaţi (Al. Boldur) până la completă Ignorare"[5].

---

[1] C.N. Tomescu, *Jurnal din viaţa mea* /Ediţie îngrijită de: Silvia Corlăteanu-Granciuc, George Enache, Chişinău, Cartdidact (Tipogr. „Lexon Prim"), 2019, 1100 p.

[2] S. Matveev, Adrian Pelivan, *V.M. Adiasevici – contribuţii la arheologia Basarabiei*. În: *Latinitate, Romanitate, Românitate", conferinţă ştiinţifică internaţională*. Ediţia a 4-a, Chişinău, 6–7 noiembrie 2020. Progr. şi rez. com. /Comit. de org.: Liliana Rotaru [et al.], Chişinău, CEP USM, 2020, pp. 27-28.

[3] *Figuri contemporane din Basarabia*, Chişinău, Arpid, 1939, 160 p.

[4] N. Enciu, *Aspecte din activitatea Institutului Social Român din Basarabia (1934–1940)*. În: *Revista de Istorie a Moldovei*, 1996, nr. 4, p. 28-33; L. Chiciuc, *Reflectarea activităţii Institutului Social Român din Basarabia (1934–1940) în ediţiile periodice de specialitate de la Bucureşti*. În: *Buletinul Ştiinţific al Universităţii de Stat „B.P. Hasdeu" din Cahul. Ştiinţe Sociale*, nr. 1 (11), 2020, pp. 61-78.

[5] A. Zub, *Basarabia – periplu istoriografic*. În: *Akademos*. Revistă de ştiinţă, inovare, cultură şi artă, 2012, nr. 2, pp. 23-24.

Constituirea României întregite a dus la crearea unui nou tip de istorici, istorici ai Unirii. Sunt istoricii ancoraţi în evenimentul major din istoria românilor, cei care au o viziune de istorie reîntregită, o istorie de sinteză. Sunt istorici profesionişti bine şcoliţi, cunoscători de limbi moderne, cu viziuni clare asupra evoluţiei statului, cu o puternică viziune civică şi care merg la unison cu produsul ştiinţific, precum şi cu idealul pe care îl promovează în viaţa publică. Totodată, poate fi desprinsă şi o imagine martirizată a istoricului care a suferit pentru acţiunile şi creaţia sa ştiinţifică. Activitatea de cercetare în domeniul istoriei s-a realizat într-un cadru instituţional susţinut de statul român. Istoria României a fost interpretată ca fiind o istorie integrată a Europei Occidentale. Istoricii Unirii au fost istorici totali, care au creat şi au promovat cultura istorică veritabilă.

Din perspectiva istoriografiei sovietice, cele două decenii ale Basarabiei, „aflate sub influenţa boierilor români", au fost considerate o „perioadă sumbră" în istoria regiunii[1].

Bibliografie:

1. Curticăpeanu V., *Istoriografie românească şi universală*, Bucureşti, Oscar Print, 1999

2. Giurescu Const. C. *Istoria românilor*, Bucureşti, Editura Fundaţiei pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II", 1935–1946. Vol. 1: *Din cele mai vechi timpuri până la moartea lui Alexandru cel Bun (1432)*, 1935, 587 p.; Vol. 2: Partea 1: *De la Mircea cel Bătrân şi Alexandru cel Bun până la Mihai Viteazul, 1937,* 417 p.; Vol. 2: Partea a 2-a*: De la Mircea cel Bătrân şi Alexandru cel Bun până la Mihai Viteazul, 1937,* 374 p.; Vol. 3: Partea 1: *De la moartea lui Mihai Viteazul până la sfârşitul epocii fanariote (1601–1821),* 1942, VIII + 447 p.; Vol. 3: Partea a 2-a: *De la moartea lui Mihai Viteazul până la sfârşitul epocii fanariote (1601–1821)*, 1946, 702 p.

3. Iorga N., *Istoria Românilor*. Vol I-X, Bucureşti, 1936–1938.

[1] Вл. Правдин, *Страницы о черных десятилетиях*. В: *Советская Молдавия*, № 135, 11 июля, 1946, с. 3 (recenzie la: А. Дольник, *Бессарабия под властью румынских бояр (1918–1940 гг.)*, Москва, Госполитиздат, 1945).

4. Moisa G., *Scrisul istoric al elitei culturale româneşti din Ungaria între tradiţie istorică şi perspective europene*. În: *Tradiţii istorice româneşti şi perspective europene: in honorem academician Ioan-Aurel Pop* /Coord.: Sorin Şipoş, Dan Octavian Cepraga, Ion Gumenâi, Oradea: Editura Universităţii din Oradea, 2015, pp. 556-580.

5. Radosav D., *Construcția istoriografică a României. Câteva repere*. În: Anuarul Istoriografic al României. Vol. IV. (2014), Cluj-Napoca, Argonaut, 2018, pp. V-XXXIII.

6. Radosav D., *Şcoala istorică de la Universitatea din Cluj (1919–1945). O retrospectivă la Centenar*. În: *Anuarul Istoriografic al României*. Vol. V. (2015), Cluj-Napoca, Argonaut, 2019, pp. V-XIX.

7. Xenofontov Ion Valer, *Anul 1918 în Basarabia reflectat în istoriografia din R.S.S. Moldovenească*. În: *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu" din Cluj-Napoca*, tom LVII, 2018, pp. 215-223.

IV. 3. Istoriografia referitoare la RASS Moldovenească (1924–1940) şi RSS Moldovenească (1940–1941)

Obiective de referinţă

- Să descrie orientarea ştiinţei istorice spre justificarea manifestelor politico-ideologice oficiale.
- Să relateze „problema Basarabiei" în istoriografia sovietică.
- Să demonstreze „instituţionalizarea" ştiinţifică a istoriografiei moldoveneşti sovietice în Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească.
- Să integreze crearea Comitetului Ştiinţific Moldovenesc (1926)/Institutului de Istorie, Economie, Limbă şi Literatură (1939) în contextul epocii.
- Să emită epoteză că ştiinţa istorică în R(A)SSM a servit factorului politico-ideologic.

Termeni-cheie: R(A)SSM, Comitetul Ştiinţific Moldovenesc, Institutul de Istorie, Economie, Limbă şi Literatură, politizare, istoriografie sovietică.

Unităţi de conţinut

- Analizarea procesului de aservire a istoriei de către factorul politico-ideologic.
- Cercetarea scopurilor „politico-propagandiste" ale autorităţilor sovietice în domeniul istoriei.
- Interpretarea istoriei în Comitetul Ştiinţific Moldovenesc/Institutul de Istorie, Economie, Limbă şi Literatură.

Rezumat[1]

„Instituţionalizarea" ştiinţifică a istoriografiei moldoveneşti de sorginte sovietică a avut loc în Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească (RASSM). Această structură politico-administrativă cu centrul la Balta a fost formată în 1924 în scopuri politico-propagandiste pentru a avea pretexte evidente de anexare a Basarabiei la RASSM şi URSS[2]. Din această perspectivă, s-a considerat oportun de a trata populaţia românească din autonomie, dar şi pe cea din Basarabia, ca o naţiune aparte de cea română, iar „justificările" din domeniile istoriei, ideologiei şi politicii sovietice nu au prins decât contur.

Conform Memorandumului semnat la 4 februarie 1924 de cunoscuţii militanţi bolşevici Gr.I. Kotovski, P. Tkacenko, Al. Badulescu şi de alţi şapte fruntaşi comunişti, adresat conducerii supreme a URSS, se declara: „Republica Moldovenească va putea juca acelaşi rol de factor politico-propagandistic, care îl juca Republica Bielarusă faţă de Polonia şi cea Karelă faţă de Finlanda. Ea va focaliza atenţia şi simpatia populaţiei basarabene şi va crea pretexte evidente pentru pretenţiile alipirii Basarabiei la Republica Moldovenească"[3]. Conducându-se de aceste principii, în anii 1924–1928, după o serie de discuţii, înaltele foruri de partid de la Moscova şi din Ucraina, cu participarea Internaţionalei Comuniste (Kominternului) (organizaţie internaţională ce milita pentru victoria doctrinei comuniste pe mapamond), au decis să declare populaţia românească transnistreană drept una vorbitoare de „limbă moldovenească", distinctă de cea română, creată în baza graiurilor locale, iar moldovenii fiind consideraţi reprezentanţi ai unei naţiuni aparte de cea română, urmau să se reunească cu cei din Basarabia. Această decizie marca evoluţia societăţii din RASSM, iar în perioada

[1] La baza acestei unități de conținut e articolul: Ion Valer Xenofontov, *Istorie și ideologie în RASS Moldovenească (1924–1940)*. În: *Declarația de autodeterminare de la Oradea din 12 octombrie 1918* /Coord.: Gabriel Moisa, Sorin Șipoș, Ion Eremia. București, Editura Academiei Române, 2018, pp. 265-275.

[2] Vezi: *Idem, Anul 1918 în Basarabia reflectat în istoriografia din R.S.S. Moldovenească*. În: *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu" din Cluj-Napoca,* tom LVII, 2018, pp. 215-223.

[3] Revista „Cugetul", nr. 5-6, 1992, p. 56.

postbelică pe cea din Basarabia reanexată la URSS[1]. Aceste acţiuni politico-ideologice s-au înscris în arhitectura politicii de indigenizare („korenizaţia”[2]) din URSS, oficial proclamată la Congresul XII al PC(b) din Rusia în aprilie 1923, fiind inspirată şi de Internaţionala Comunistă. În aprilie 1925, Internaţionala Comunistă emitea o recomandare pentru partidele comuniste din lume, ca acestea să sprijine „prin toate mijloacele posibile aspiraţiile naţionale ale moldovenilor, care se consideră un popor aparte faţă de români şi recunosc limba de sine stătătoare faţă de cea română”[3].

În paralel cu „moldovenizarea” regiunii a avut loc şi un proces intens de „ucrainizare”, fenomen înlocuit, la sfârşitul anilor 1930, cu procesul de „rusificare”[4]. În cadrul administraţiei RASSM au existat două curente referitoare la evoluţia etnoculturală a regiunii: cea a „românizatorilor” şi a „moldovenizatorilor”. Aceste grupări adverse erau conduse de liderii politici din RASSM, G. Starîi, preşedintele Comitetului Revoluţionar al Sovietului Comisarilor Norodnici, şi I. Badeev, secretarul Comitetului Moldovenesc Regional de Partid. Gruparea „românizatorilor” sprijinea ideea aplicării grafiei latine şi a limbii române. Se pornea de la concepţia extinderii revoluţiei mondiale, inclusiv în România. În perspectivă se viza constituirea unui stat sovietic românesc şi includerea acestuia în URSS. Între 1932 şi 1938, în regiune s-a scris în limba română pe baza alfabetului latin.

---

[1] Gh. E. Cojocaru, *Cominternul şi originile „moldovenismului”. Studii şi documente*, Chişinău, Civitas, 2009, p. 29.

[2] Indigenizare („korenizaţia”) a reprezentat o politică în domeniul resurselor umane promovată de Uniunea Sovietică în anii 1920–1930. Potrivit acestei direcţii se urmărea pregătirea şi promovarea cadrelor naţionale în republicele unionale.

[3] D. Antoniuk, *Dinamizm kuliturnogo stroitelistva Sovetskoi Moldavii* (*Dinamica construcţiei socialismului în Moldova sovietică*), Kişinev, 1984, p. 67.

[4] O.S. Galuşcenko, *Populaţia RASSM (1924–1940)*, Chişinău, Tipografia Academiei de Ştiinţe, 2001, 48 p.; *Idem, Приднестровский конфликт: предыстория противостояния (Diferendul transnistrean: geneza tensiunilor)*, În: *Anuarul Institutului de Cercetări Interetnice*, vol. IV, Chişinău, 2003, p. 30; Idem, *К вопросу о противоречиях в проведении политики украинизации в Молдавской АССР (20-е гг. XX вв.)(Cu privire la problema realizării contradictorii a politicii de ucrainizare în RASSM)*, În: *Revista de Etnologie şi Culturologie*, vol. IX-X, Chişinău, 2011, pp. 121-124.

Cea de-a doua grupare, a „moldovenizatorilor", susţineau ideea formării în RASSM a unei limbi şi culturi deosebite de limba şi cultura română. Se pleda pentru izolarea culturală şi lingvistică a moldovenilor de pe malul stâng al fluviului Nistru[1]. Politica de „moldovenizare", în esenţă, a constituit un suport ideologic necesar pentru „legitimarea" actului de fondare a RASSM[2].

Spre deosebire de Basarabia aflată în componenţa României întregite, unde oamenii de ştiinţă aveau libertate în gândire, fiind recunoscuţi şi de înalte foruri ştiinţifice din spaţiul românesc[3], cercetătorii din RASSM au mers pe alt itinerar. În regiunea sovietizată a malului stâng al Nistrului, demersul istoriografic era unul aflat sub controlul direct al organelor de partid şi al celor de stat[4].

Pentru a justifica procesele politice şi ideologice din regiune, a disemina concepţiile revoluţionare bolşevice şi în scopul instituirii unei credibilităţi ale acestei politici sovietice s-a insistat asupra „argumentării ei ştiinţifice". Drept urmare, s-au format mai multe instituţii de cercetare ştiinţifică după model sovietic. *In grosso modo*, se punea accentul pe ştiinţele socioumanistice, se utilizau conceptualizările marxist-leniniste, se punea accentul pe rolul Partidului Comunist etc. De aceea, nu-i întâmplător faptul că prima structură instituţională de cercetare a fost considerată Centrul Ştiinţific de Istorie a Partidului, format în cadrul Comitetului Regional de Partid al RASSM. În cadrul acestei instituţii se studia istoria partidului, baza lui juridică, biografia liderului bolşevic V.I. Lenin. De specificat că astfel de instituţii funcţionau în mai multe regiuni ale Uniunii Sovietice. Mai mult ca atât, acestea erau

---

[1] O *istorie a regiunii transnistrene din cele mai vechi timpuri până în prezent. Compendiu* /Coord.: Demir Dragnev, Chișinău, Civitas, 2007, p. 274.

[2] Argentina Gribincea, Mihai Gribincea, Ion Șișcanu, *Politica de moldovenizare în RASS Moldovenească*, Chișinău, Civitas, 2004, p. 4.

[3] Constantin Manolache, Ion Valer Xenofontov, *Basarabeni în Academia Română (1918)*, În: *100 de ani de la Unirea Basarabiei cu România. Rolul și contribuția lui Alexandru Marghiloman.* Volumul sesiunii de comunicări științifice. Buzău, 22–23 martie 2018, Buzău, Mad, Linotyp, 2018, pp. 95-101.

[4] *Academia de Ştiinţe a Moldovei: Istorie şi contemporaneitate, 1946–2006* /Academia de Ştiinţe a Moldovei /Colecţia „Academica"; coord. ed. Demir Dragnev, Ion Iarcuţchi, Î.E.-P. Ştiinţa, Chişinău, 2006, p. 28.

considerate instituţii elitiste deoarece pe parcurs institutele de istorie ale Partidului Comunist au fost echivalate cu activitatea unei secţii a Comitetului Central al Partidului Comunist[1].

La 17 ianuarie 1925, secretariatul Comitetului Moldovenesc de Partid al RASSM a decis instituirea Consiliului Institutului de Istorie a Partidului. În componenţa acestuia intrau I.I. Badeev, primul secretar al Comitetului Norodnic al Comitetului Regional de Partid, G.I. Starîi, preşedintele Comitetului Revoluţionar, V.I. Holostenko, H.B. Bogopolski ş.a., şefi de secţii al Comitetului Norodnic al Comitetului Regional de Partid[2].

Activitatea Institutului Moldovenesc de Istorie a Partidului era direcţionată spre traducerea lucrărilor clasicilor marxism-leninismului şi a literaturii de istorie a partidului în „limba moldovenească"; colecţii de depozitare a documentelor, materialelor, memoriilor referitoare la activitatea revoluţionară din regiune şi istoria organizaţiei moldoveneşti a partidului, editarea lucrărilor de cercetare, propagandă a marxism-leninismului şi a istoriei Partidului Comunist[3]. Diseminarea clasicilor marxism-leninismului a constituit una din activităţile Institutului de Istorie a Partidului. În acest scop, până în 1940 a fost publicat „în limba moldovenească" „Manifestul Partidului Comunist". S-au tradus din lucrările lui V.I. Lenin. Pe parcursul anilor 1920–1930 au fost elaborate 30 de titluri din lucrările leniniste, cu un tiraj total de 54 000 de exemplare[4]. Institutul menţinea legături cu organizaţiile de profil din Moscova şi Kiev. Din

[1] *Институт истории партии при ЦК КП Молдавии – филиал Института марксизм-ленинизма при ЦК КПСС. 1925–1975 (Institutul de Istorie a Partidului afiliat CC al PCM – filiala Institutului Marxism-Leninismului afiliat CC al PC al URSS. 1925–1975)*, Chișinău, 1975, c. 97.

[2] *Ibidem*, p. 98.

[3] О.И. Тарасов, *Очерки истории организации науки в Советской Молдавии (1924–1961) (Schiţe privind istoria organizării ştiinţei în Moldova Sovietică (1924–1961))*, Кишинев, Штиинца, 1980, с. 19.

[4] А. Завтур, *Становление и развитие историко-партийной науки в Молдавии* (*Constituirea şi evoluţia ştiinţei istoriei de partid în Moldova)*. В: *Коммунист Молдавии*, 1975, № 3, с. 31.

lipsă de cadre, până în anul 1933, organizaţia nu dispunea de cercetători ştiinţifici[1].

La începutul anului 1926 a fost instituită Comisia Filologică în scopul „de a unifica limba moldovenească". Această structură era administrată de P.I. Chioru-Ianachi, preşedintele Comisariatului Norodnic al RASSM. Cu alte cuvinte, era sub influenţa directă a factorului politico-ideologic. Pe baza acestei structuri, la 30 decembrie 1926 a fost constituit primul centru ştiinţific din autonomia moldovenească – Comitetul Ştiinţific Moldovenesc, organizat pe lângă Comisariatul Norodnic al Învăţământului din RASSM[2].

Dispoziţia referitoare la această instituţie a fost luată la 3 mai 1927 la şedinţa Sovietului Comisarilor Norodnici prezidată de G.I. Starîi. Potrivit documentelor, noua structură a fost creată atât „pentru a studia în complexitate regiunea şi cultura poporului moldovenesc, cât şi pentru a disemina cunoştinţele ştiinţifice şi practice despre aceasta"[3]. În documentele ulterioare ale Comitetului Ştiinţific se vorbea despre scopul instituţiei ca generatoare de cultură socialistă în domeniile limbii, literaturii, istoriei, etnografiei, artei etc.[4]. Despre ingerinţa factorului politic în structura organizatorică a Comitetului Ştiinţific vorbeşte faptul că această structură era administrată de persoane cu afiliere în administraţia RASSM. Iniţial, în componenţa Comitetului activau 12 membri titulari, între care P. Chioru-Ianachi, L. Madan, E. Arbore, G. Buciuşcanu, I. Goian, I. Irimiţa, T. Malai, D. Milev ş.a. Problema cadrelor, totuşi, era una acută în Comitetul Ştiinţific. E. Bagrov, şeful Secţiei de istorie a instituţiei recunoştea că „ [...] dispunem de Comitet Ştiinţific, însă nu avem în el cadre ştiinţifice"[5].

---

[1] *Институт истории партии при ЦК КП Молдавии..,* p. 110.

[2] *Arhiva Naţională a Republicii Moldova* (infra: *ANRM*). F. 1151, inv. 1, d. 1, 152 f.

[3] О.И. Тарасов, *Очерки истории организации науки в Советской Молдавии.., (Schiţe privind istoria organizării ştiinţei în Moldova Sovietică (1924–1961)*, Кишинев, Штиинца, 1980, с. 19.

[4] *Красная Бессарабия*, 1929, № 3, с. 11.

[5] Людмила Бурменко, *Политика тоталитарного режима в отношение интелигенции МАССР (1924–1949 гг.) (Politica regimului totalitar faţă de*

În cadrul Comitetului Ştiinţific s-au format un muzeu şi o bibliotecă. Ulterior, s-au creat alte instituţii afiliate, cum ar fi Casa de Creaţie Populară, cu secţii de teatru, cor şi orchestră, o societate a artiştilor plastici etc.

Iniţial, Comitetul Ştiinţific funcţiona pe baze obşteşti, iar de la 1 octombrie 1928 a fost finanţat, ceea ce a permis formarea statelor de personal. Astfel, dacă în anii 1928–1929 instituţia era finanţată cu 27 mii ruble, atunci în anii 1929–1930 – cu 90 mii ruble. În 1929, în statele de personal erau incluşi 10 angajaţi.

Dacă până în 1928 cercetările ştiinţifice erau direcţionate doar în domeniul lingvisticii moldoveneşti, ulterior acestea au fost organizate în domeniile etnografiei, studiului artelor, bibliografiei, iar din anii 1929–1930 – în istorie şi economie.

Prima plenară a Comitetului Ştiinţific a avut loc în zilele de 14–16 octombrie 1929. La întrunire se atenţiona despre necesitatea de a consolida autoritatea instituţiei, să răspundă la problemele actuale ale economiei şi construcţiei culturale, să consolideze poziţiile marxist-leniniste în vederea soluţionării problemelor ştiinţifice. Se vorbea despre necesitatea stabilirii legăturilor profesionale cu centrele ştiinţifice din Kiev şi Odesa. Se punea problema pregătirii cadrelor ştiinţifice din regiune prin sistemul de doctorat în cadrul instituţiilor ştiinţifice din afara RASSM. Mai mult ca atât, se vorbea despre deschiderea doctoratului în cadrul Comitetului Ştiinţific, fapt realizat în anul 1933, prin deschiderea Secţiei de doctorat (aspirantură).

La plenară a fost audiată comunicarea lui P.I. Chioru despre alfabetul moldovenesc. Printre problemele abordate în cadrul plenarei, era implicarea ştiinţei în construcţia socialistă, despre alegerile din Academia de Ştiinţe a Ucrainei, despre rolul ideologiei marxist-leniniste în dezvoltarea ştiinţei sovietice, despre principiile colective de muncă în ştiinţă în concordanţă cu activitatea Academiei de Ştiinţe a URSS.

Comitetul Ştiinţific era permanent în vizorul autorităţilor din autonomia moldovenească, care aprecia, în mod special, realizările instituţiei, „în primul rând în domeniul lingvisticii moldoveneşti”. La

---

intelectualitatea din RASSM (1924–1940). Teză de doctor în ştiinţe istorice), Chișinău, 2016, p. 114.

şedinţa din 5 februarie 1929 a Biroului Comitetului Regional de Partid se discuta despre activitatea Comitetului Ştiinţific şi se atenţiona asupra faptului că în cadrul instituţiei se constata o penurie de cadre ştiinţifice calificate, lipsa de experienţă a cercetătorilor în soluţionarea unor probleme complexe, lipsa documentelor cu conţinut literar-istoric despre Moldova, acestea fiind dispersate în centrele ştiinţifice din RSFS Rusă şi RSS Ucraineană. Se decidea despre necesitatea majorării bugetului instituţiei, a popularizării realizărilor instituţiei în mass-media. Comisariatului Norodnic al Învăţământului s-a pus sarcina de a întreprinde măsuri pentru a pregăti cadrele ştiinţifice pentru RASSM în institutele de cercetare din Moscova şi Kiev.

Comitetului Ştiinţific i s-a indicat să pregătească gramatica limbii moldoveneşti, dicţionare de ortografie şi terminologie, să elaboreze manuale de popularizare a marxismului prin intermediul manualului de istorie şi să selecteze materiale pentru scrierea istoriei Moldovei.

Comitetul Regional de Partid a solicitat CC al PC (b) al Ucrainei ajutor pentru dezvoltarea Comitetului Ştiinţific. Drept urmare, instituţia a fost vizitată de specialişti de la Kiev. În decembrie 1929, CC al PC (b) al Ucrainei considera necesar de a transfera în RASSM istorici şi economişti pentru a consolida potenţialul ştiinţific al instituţiei. În 1930, instituţia i-a desemnat în calitate de membru titular al Comitetului Ştiinţific pe profesorul moscovit M.V. Serghievski în domeniul lingvisticii, iar pe profesorul P.P. Sveşnikov – membru corespondent în Secţia de etnografie[1].

Lingviştii de la Comitetul Ştiinţific abordau problema evoluţiei „limbii moldoveneşti" şi desfăşurau o intensă activitate propagandistică. Aveau lecţii în instituţii de învăţământ, instituţii de stat, participau la conferinţele pedagogice[2]. Cercetătorii lingvişti au elaborat un dicţionar rus-moldovenesc şi unul moldovenesc-rus. La sfârşitul anului 1930 au început să elaboreze un dicţionar „academic al limbii moldoveneşti" („Cuvântelnic academicesc al

[1] О.И. Тарасов, *Очерки истории организации науки в Советской Молдавии.., (Schiţe privind istoria organizării ştiinţei în Moldova sovietică (1924–19*61)), Кишинев, Штиинца, 1980, с. 25.
[2] *Ibidem*, p. 28.

limbii moldoveneşti"). În cadrul instituţiei au fost elaborate manuale şcolare de „limbă şi literatură sovietică moldovenească".

Angajaţii Secţiei de istorie a Comitetului Ştiinţific aveau în vizor „istoria poporului moldovenesc" nu doar din RASSM, ci şi din istoria URSS, coroborând-o cu „istoria altor popoare ale ţării". Se adunau materiale privind etnogeneza moldovenilor, se pregătea o istorie succintă a „istoriei Moldovei". Se studia istoria satelor şi oraşelor din RASSM. La sfârşitul anului 1930 a fost scrisă istoria a trei localităţi rurale. Era planificată studierea aspectelor economice, politice şi culturale ale oraşelor din RASSM „de până la Marea Revoluţie din Octombrie şi după revoluţie", iar pe baza acestora urma să fie publicată o broşură. Cercetătorii în domeniul istoriei urmau să elaboreze un registru şi să descrie monumentele istorico-arheologice. Secţia de istorie menţinea legături de colaborare cu specialişti din Academia de Ştiinţe a Ucrainei, cu specialişti din Odesa. Subsecţia de istorie a mişcării revoluţionare colecta materiale referitoare la mişcarea revoluţionară din RASSM şi Basarabia[1].

În argumentarea ştiinţifică a postulatelor politico-ideologice, cercetătorii din RASS Moldovenească apelau la lucrările (memorii, discursuri politice etc.) emise de liderii politici ai timpului: I.V. Stalin[2], M.V. Frunze[3], G.I. Petrovski[4], P.I. Postîşev[5], G.I. Starîi[6],

---

[1] *Ibidem*.

[2] И.В. Сталин, *Доклад о проекте Конституции Союза ССР (Raport privind proiectul Constituției URSS)*. В: *Правда*, 1936, 26 ноября; *Idem*, *Политический отчет Центрального Комитета XVI съезда ВКП(б)* (*Raportul politic al Comitetului Central al Congresului al XVI al Biroului Partidului Comunist (b)*). В: *XVI съезда ВКП(б). Стенографический отчет*, Москва, ОГХИЗ, 1931, с. 23.

[3] М.В. Фрунзе, *Избранные произведения*. Том II, Москва, Политиздат, 1957, сс. 254-257.

[4] Г.И. Петровский, *Советская Молдавия в борьбе за социализм* (*Moldova sovietică în lupta pentru socialism*), Харьков, Госиздат Украина, 1932.

[5] П.П. Постыщев, *Речи на юбилейной сессии ЦИК Советов Молдавии*, 11 октября 1934 г., Тирасполь, Госиздат Молдавии, 1934.

[6] Г.И. Старый, *Бессарабия и МАССР (Basarabia şi RASSSM)*. În: *Красная Бессарабия*, № 11928.

V. Holostenko[1]. Aceste lucrări erau considerate drept izvoare istorice, fiind utilizate în exces de angajaţii Comitetului Ştiinţific. De altfel, lucrările din anii 1920 se caracterizează printr-un subiectivism cras, aveau un stil publicistic şi erau mai mult de orientare memorialistică decât ştiinţifică.

La plenara extraordinară a Comitetului Ştiinţific din 1931 se atenţiona că instituţia trebuie să activeze „în concordanţă cu scopurile şi ritmurile de construcţie a socialismului din Moldova". Cercetătorii trebuiau să acorde „o atenţie specială ideologiei marxist-leniniste. Să ţină cont de lupta de clasă în perioada de construcţie a socialismului" etc.[2].

Asupra activităţii Comitetului Ştiinţific şi-a lăsat o amprentă deosebită I.V. Ocinski (1888–1970), preşedinte al instituţiei. Având un trecut de revoluţionar, a diseminat ideile marxist-leniniste în RASSM. Promova intens respingerea „concepţiilor savanţilor burghezi români" împotriva discursului „antisovietic" şi „antimoldovenesc". Potrivit lui I.V. Ocinski, ştiinţa istorică trebuia abordată de pe „poziţii bolşevice"[3]. Secţia de istorie a Comitetului Ştiinţific avea în vizor următoarele direcţii de cercetare: studierea istoriei Moldovei până în perioada prefeudală, perioada feudală şi capitalistă, istoria colonizării Basarabiei şi malului stâng al Nistrului, interferenţe culturale, mişcarea ţărănească, mişcarea revoluţionară în Basarabia şi România (din anul 1905), revoluţia din octombrie şi războiul civil pe malul stâng al Nistrului, problema Moldovei în istoriografia românească, istoria clasei muncitoare în Moldova etc. [4]. În pofida acestei repartizări instituţionale nu a fost soluţionat obiectivul major, de elaborare a

---

[1] В. Холостенко, *Три года национального строительства в МАССР и 10 лет национального угнетения в Бессарабии* (*Trii ani de construcţie naţională în RASSM şi 10 ani de jugul naţional în Basarabia)*, Балта, Молдгосиздат, 1928.

[2] О.И. Тарасов, *ук. соч.,* с. 32.

[3] И.В. Очински, *Задачи науки в Молдавской АССР во вторую пятилетку (Dezideratele ştiinţei în RASS Moldovnească în al doilea cincinal)*. În: *Научная жизнь*, 1932, с. 192; *Idem*, *Социалистическое строительство и работа Научного комитета (Construcţia socialsmului şi activitatea Comitetului Ştiinţific)*, în *Красная Бессарабия*, 1932, № 6, cc. 26-28.

[4] О.И. Тарасов, *ук. соч.,* с. 32.

„istoriei Moldovei". Dezideratul era unul dificil de realizat deoarece nu au putut fi identificate izvoarele istorice şi lucrările de specialitate ce ar fi validat problema etnogenezei „poporului moldovenesc".

De specificat că titulatura colaboratorilor şi angajaţilor acestei instituţii era asemănătoare cu cea a Academiei de Ştiinţe a URSS: membri de onoare, membri titulari şi membri corespondenţi[1]. Sub aspectul afilierii instituţionale se preconiza activitatea Comitetului Ştiinţific în calitate de filială a Academiei de Ştiinţe a Ucrainei sau a Academiei de Ştiinţe a URSS, ulterior în componenţa Academiei de Ştiinţe a Moldovei[2].

Activitatea Comitetului Ştiinţific a avut de suferit în urma campaniei duse împotriva „naţionalismului moldovenesc burghez" de la începutul anilor 1930[3]. Drept urmare a acestor acţiuni represive, au avut loc remanieri în conducerea instituţiei. În urma Plenarei CC al PC (b) din Ucraina din iunie 1933, aceste acţiuni s-au radicalizat. Au fost înlăturaţi şi arestaţi angajaţi ai Comitetului Ştiinţific (I. Ocinski, L. Madan, S. Dumitraşcu, I. Goian, F. Ignatovici ş.a.)[4]. Se vorbea că acest „Comitet Ştiinţific... practic s-a transformat în clubul elementelor naţionaliste... într-o organizaţie inutilă, necunoscută de nimeni"[5]. I. Ocinski a fost înlăturat de la conducerea instituţiei şi a fost exclus din rândurile Partidului Comunist. Printre culpabilităţi i se imputau: „nu a luptat cu duşmanul de clasă de pe frontul ideologic; a permis includerea în organizaţia pe care o administra a unor elemente de clasă străine; a sabotat deciziile partidului; a dublat şi a permis activizarea spiritului burghezo-naţionalist"[6]. În biblioteca Comitetului Ştiinţific au fost depistate „lucruri inutile şi bibliografii rare", nu însă şi opere de-ale lui Marx, Lenin, Stalin.

---

[1] *Academia de Ştiinţe a Moldovei: Istorie şi contemporaneitate..*, p. 28.

[2] О.И. Тарасов, *ук. соч.,* с. 37

[3] Mai detaliat vezi: К.В. Стратиевский, И.К. Стратиевская, *Из истории Молдавского научного комитета (Din istoria Comitetului Ştiinţific Moldovenesc)*. В: *Ежегодный исторический альманах Приднестровья*, 1998, № 2, сс. 90-100.

[4] O *istorie a regiunii transnistrene din cele mai vechi timpuri până în prezent. Compendiu* /Coord.: Demir Dragnev, Chişinău, Civitas, 2007, p. 283.

[5] Людмила Бурменко, *ук. соч.*, сс. 112-113.

[6] *Ibidem*, p. 115.

Structura instituţională a suferit mai multe modificări. În aprilie 1934, a fost transformat în Institutul Moldovenesc de Cercetări Ştiinţifice în domeniul Culturii pe lângă Sovietului Comisarilor Norodnici. În august 1934, instituţia a fost reorganizată în Institutul Moldovenesc de Cercetări Ştiinţifice al Ţinutului Natal. În martie 1935 se revine la denumirea de Institut Moldovenesc de Cercetări Ştiinţifice în domeniul Culturii pe lângă Comisariatul Norodnic pentru Învăţământ. În 1939, pe baza acestei instituţii, are loc constituirea Institutului Moldovenesc de Cercetări Ştiinţifice în domeniul Istoriei, Economiei, Limbii şi Literaturii sub egida Sovietului Comisarilor Norodnici din RASS Moldovenească (or. Tiraspol). Structura instituţională avea în vizor studierea problemelor sociale, inclusiv în domeniul istoriei[1]. În anii 1939–1940, în cadrul instituţiei au fost publicate broşuri şi articole cu caracter propagandistic care urmau să asigure „ştiinţific" argumente prin „anexarea Basarabiei la 1918 de România burghezo-moşierească" şi pregătirea ideologică a anexării Basarabiei la URSS[2].

În 1940, instituţia a fost transferată de la Tiraspol la Chişinău şi a editat broşura „Moldova în marea familie a republicilor Uniunii Sovietice" (în l. rusă), care avea drept scop crearea unei impresii rapide şi eficiente referitoare la integrarea Basarabiei în componenţa Uniunii Sovietice. Activitatea Institutului, întreruptă de evenimentele din cea de-a doua conflagraţie mondială, a fost reluată în 1942 la Buguruslan (reg. Orenburg, RSSFR), unde organizaţia a fost evacuată împreună cu Institutul Pedagogic din Chişinău[3]. La 15 decembrie 1943, într-un raport de evaluare a Institutului Pedagogic, prezentat de secretarul CC al PC(b)M S.V. Ţaranov, se menţiona că lectorii, în componenţa cărora erau şi angajaţii Institutului de Istorie, Economie, Limbă şi Literatură, în majoritate nu studiază marxism-leninismul,

[1] *Academia de Ştiinţe a Republicii Moldova – 50*, Chişinău, 1996, p. 15.
[2] Demir Dragnev, *Etapele evoluţiei ştiinţelor socio-umanistice din Moldova (1946–2016)*, în *Probleme actuale ale istoriei ştiinţei* /resp. ed.: Ion Valer Xenofontov, Chişinău, Biblioteca Ştiinţifică (Institut) „Andrei Lupan", 2017, pp. 9-10.
[3] *Arhiva Centrală a Academiei de Ştiinţe a Moldovei*, F. 1, inv. 2, dos. 68a, f. 2.

nu se ocupă cu cercetarea ştiinţifică[1]. Această stare de lucruri a determinat Biroul CC al PC (b) M să se ocupe mai intens de activitatea instituţiilor respective. În 1944, Institutul Moldovenesc de Cercetări Ştiinţifice în domeniul Istoriei, Economiei, Limbii şi Literaturii a revenit la Chişinău[2].

Este de amintit şi Institutul Instrucţiei Publice din Tiraspol, fondat la 1 octombrie 1930 în baza Şcolii Pedagogice Moldoveneşti. În anul 1933, Institutul Instrucţiei Publice a fost reorganizat, atribuindu-i-se statutul de Institut Pedagogic Moldovenesc de Stat „T. Şevcenko". În cadrul acestei instituţiei de învăţământ s-au creat viitoarele „cadre" de istorici care vor activa şi în cadrul RSSM. Unul dintre aceştia a fost Naum A. Narţov– primul profesor universitar şi doctor (habilitat) în domeniul istoriei din Moldova sovietică[3]. Pe baza Institutului Pedagogic Moldovenesc de Stat „T.G. Şevcenko" la 23 august 1940 a fost constituit Institutul Pedagogic de Stat din Chişinău. Instituţia includea în componenţa sa cinci facultăţi, inclusiv Facultatea de Istorie. Între 1941 şi 1944, Institutul Pedagogic a fost evacuat în oraşul Buguruslan, regiunea Orenburg, RFSSR, iar în anul 1944 a revenit la Chişinău[4].

După cel de-al Doilea Război Mondial, istoricii din RSS Moldovenească au fost mobilizaţi pentru a forma concepţia marxist-leninist-stalinistă unică de studiere a istoriei Moldovei. Drept punct de pornire în această activitate le-a servit istoriografia din RASSM de până la 1940. Cu alte cuvinte, are loc o „transnistrizare" a ştiinţei postbelice, fapt reflectat cu lux de amînunte în literatura

---

[1] *Arhiva Organizaţiilor Social-Politice a Republicii Moldova*, (infra: AOSPRM), F. 51, inv. 2, d. 144, ff. 26-28.

[2] Demir Dragnev, Constantin Manolache, Ion Valer Xenofontov, *Republica Moldova – 25 de ani. Repere istorice. Istoria ştiinţei*, Tipografia Centrală, Chişinău, 2016, pp. 76-77.

[3] Demir Dragnev, Ion Valer Xenofontov, *Naum A. Narţov – primul profesor universitar şi doctor (habilitat) în domeniul istoriei din Moldova sovietică*. În: *Sesiunea ştiinţifică a Departamentului Istoria Românilor, Universală şi Arheologie, ediţia a 7-a, 4 iunie 2021: dedicată aniversării a 10-a de la fondarea Centrului Studii interdisciplinare „Silviu Dragomir", Chişinău-Oradea*: Program. Rezumatele comunicărilor /Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Istorie şi Filosofie; editor: Aurel Zanoci, Chişinău, CEP USM, 2021, pp. 77-78.

[4] AOSPRM, F. 51, inv. 2, d. 8, f. 292.

socioumanistică, profund ideologizată. În selectarea resurselor umane pentru domeniile cercetării și ideologiei, cadrele științifice de pe malul stâng al Nistrului aveau prioritate atât în scara ierarhică, cât și în „selectarea" unor teme de cercetare.

Una din cele mai recente și bine documentate lucrări consacrate anexării Basarabiei la URSS în anii 1940–1941 este elaborată de cercetătoarea Mariana S. Țăranu. Autoarea a abordat nivelul de cercetare al problemei, activitatea organelor represive, refugierea, racordarea economiei la standardele sovietice, particularitățile sistemului medical, politici religioase și culturale, retragerea sovietică din RSS Moldovenească[1].

Bibliografie:

1. Burlacu Valentin, *Formarea şi evoluţia RASS Moldoveneşti (1924–1940)*, Chişinău, S.n., 2021.

2. Cojocaru Gh. E., *Cominternul şi originile „moldovenismului". Studii şi documente*, Chişinău, Civitas, 2009.

3. Dragnev Demir, Xenofontov Ion Valer, *Naum A. Narţov – primul profesor universitar şi doctor (habilitat) în domeniul istoriei din Moldova sovietică*. În: *Sesiunea ştiinţifică a Departamentului Istoria Românilor, Universală şi Arheologie*, ediţia a 7-a, 4 iunie 2021: dedicată aniversării a 10-a de la fondarea Centrului Studii interdisciplinare „Silviu Dragomir", Chişinău-Oradea: Program. Rezumatele comunicărilor /Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Istorie şi Filosofie; Editor: Aurel Zanoci, Chişinău, CEP USM, 2021.

4. Dolghi Adrian, *Istorie şi politică în comunism (1917–1965)*, Chişinău, Edit. Pontos, 2016.

5. Gribincea Argentina, Gribincea Mihai, Şişcanu Ion, *Politica de moldovenizare în RASS Moldovenească*, Chişinău, Civitas, 2004.

[1] Mariana S. Țăranu, *Represiunea şi rezistenţa din RSSM în perioada primei ocupaţii sovietice, 1940–1941*, Chişinău, Lexon-Prim, 2021, 416 p.

6. Ţăranu Mariana S. *Represiunea şi rezistenţa din RSSM în perioada primei ocupaţii sovietice, 1940-1941*, Chişinău: Lexon-Prim, 2021, 416 p.

7. Антонюк Д., *Динамизм культурного строительства Молдавии* (*Dinamica construcţiei socialismului în Moldova sovietică*), Кишинев, 1984.

8. Институт истории партии при ЦК КП Молдавии – филиал Института марксизм-ленинизма при ЦК КПСС. 1925–1975 (Institutul de Istorie a Partidului afiliat CC al PCM – filiala Institutului Marxism-Leninismului afiliat CC al PC al URSS. 1925–1975), Кишинев, 1975.

9. Тарасов О.И., *Очерки истории организации науки в Советской Молдавии (1924–1961)* (Schiţe privind istoria organizării ştiinţei în Moldova Sovietică (1924–1961)) Кишинев, Штиинца, 1980.

IV.4. Istoriografia privind România şi RSS Moldovenească în anii 1944–1989

Obiective de referinţă

- Să consemneze periodizarea istoriografiei României în perioada comunistă.
- Să raportze crearea punctului de vedere al istoriografiei sovietice asupra istoriei RSS Moldoveneşti.
- Să arate studii de caz în modelarea istoriografiei din România şi RSS Moldovenească.
- Să inventarieze discursuri istoriografice.
- Să conceapă tipologii istoriografice din România comunistă şi Moldova sovietică.
- Să recomande lucrări istoriografice de referinţă a epocii studiate.

Termeni-cheie: istoriografie oficială, istoriografie revizionistă, probleme de periodizare, simboluri şi mituri fondatoare ale istoriografiei româneşti.

Unităţi de conţinut

- Să cunoască particularităţile istoriografiei din România în anii 1944–1989.
- Să cerceteze „punctul de vedere al istoriografiei sovietice" referitor la istoria RSS Moldoveneşti.

Rezumat[1]

Potrivit cercetătorului Mihai Stelian Rusu, topografia trecutului în manualele naţionale de istorie dezvăluie „perioada naţionalismului fundamentat pe ideea romanităţii poporului român etalat de Şcoala Latinistă, perioada naionalismului critic al istoriografiei interbelice, intervalul temporal ocupat de faza inter-, sau chiar anti-naţionalistă a istoriografiei rolleriene, etapa naţionalismului comunist, urmată, în fine, de perioada naţionalismului revigorat al postcomunismului incipient, acesta din urmă pe cale de a tranzita înspre un postnaţionalism contemporan”[2].

Istoriografia din România în perioada 1944–1989 cunoaşte mai multe etape: tranziţie (1944–1948), dogmatică (1948–1959), de revenire la valorile naţionale şi contactarea cu istoriografia universală (1960–1974), neodogmatismului naţional şi de definire a mitistoriei comuniste (1974–1989).

În manualul lui M. Roller (1908–1958), istoric oficial de la începutul anilor 1950 (fără a fi istoric de profesie!), istoria este de sorginte marxist-leninistă, fiind segmentată în orânduire capitalistă („regim burghezo-moşieresc”), orânduirea socialistă („regim de democraţie populară”). Data de 23 august 1944 este apreciată ca moment de „eliberare a ţării noastre de către glorioasa Armată Sovietică”[3]. De la mijlocul anilor 1950 se constată reliefarea factorului naţional în demersul istoriografic, considerent amplificat în contextul *comunismului naţional*. Anii 1965–1971 reprezintă o

[1] La baza acestei unități de conținut e articolul: Demir Dragnev, Ion Valer Xenofontov, *Istoricul din RSS Moldovenească între știință, politică și ideologie*. În: *Panorama comunismului în Moldova sovietică. Context, surse, interpretări* /Ed.: Liliana Corobca, Iași, Polirom, 2019, pp. 494-515.

[2] Mihai Stelian Rusu, *Topografii ale trecutului: structurarea şi restructurarea conştiinţei istorice româneşti prin manualele naționale de istorie*. În: *Sociologie Românească*, Vol. XI, nr. 1, 2013, p. 100.

[3] M. Roller, *Istoria R.P.R.* Manual pentru învățământul mediu. Ediția a II-a. Bucureşti, Editura de stat didactică şi pedagogică, 1952, p. 11.

decomprimare a influenţei politicului asupra scrisului istoric[1]. În manualul elaborat de colectivul de autori în anul 1972 se vorbeşte de „Epoca contemporană", reprezentând orânduirea socialistă[2]. Această periodizare va fi menţinută până la prăbuşirea comunismului în România. În manualul „de tranziţie" din anul 1991 se face abstracţie de clasificarea standard marxistă pe bază de orânduiri, prezentându-se succesiunea epocilor Veche–Medie–Modernă–Contemporană[3].

***

Ştiinţa istorică din RSSM, ca şi cea din întreaga Uniune Sovietică, a fost orientată spre justificarea manifestelor politico-ideologice oficiale. Mai mult ca în alte perioade istorice, cea contemporană a fost aservită politicului.

Anexarea Basarabiei şi formarea RSSM în 1940, apoi revenirea acesteia sub administraţia sovietică în 1944, au creat condiţiile politice necesare pentru extinderea propagandei „moldovenismului de factură transninstreană" asupa societăţii basarabene în scopul dezrădăcinării ei etnonaţionale. Implementând acest deziderat, conducerea republicană de partid acorda o atenţie deosebită elaborării unui manual de istorie a Moldovei care să expună concepţia oficială asupra istoriei naţionale.

Primul decan al Facultăţii de Istorie a Institutului Pedagogic de Stat din Chişinău a fost transnistreanul Iachim Grosul (15 februarie 1944 – 15 septembrie 1946), care, la fel, a fost şi primul decan al Facultăţii de Istorie şi Filologie a Universităţii de Stat din Chişinău (15 septembrie 1946 – 24 septembrie 1947), şef al Catedrei de istorie a URSS (1946–1959)[4]. În profilul perioadei, se dădeau prioritate persoanelor născute în partea stângă a fluviului Nistru, celor născuţi în RASSM, care îşi

---

[1] Moisa Gabriel, *Istoria sub vremuri. Istorie, politică și ideologie în România comunistă*. În: *Panorama comunismului în România*. /Ed.: Liliana Corobca, Iași, Polirom, 2020, pp. 627-641.

[2] C. Daicoviciu, M.Constantinescu, Ş. Pascu, H. Daicovicu et al. *Istoria României*. Manual pentru anul IV licee de cultură generală şi de specialitate, Bucureşti, Ed. Didactică şi Pedagogică, 1972.

[3] H. Daicoviciu, P. Teodor, I. Cîmpeanu, *Istoria românilor antică şi medievală*. Manual pentru clasa a VII-a, București, Ed. Didactică şi Pedagogică, 1991.

[4] *Arhiva Națională a Republicii Moldova*, F. 3186, inv. 1, d. 9, ff. 12-13.

validase loialitate față de regimul sovietic[1]. Autoritățile urmăreau cu atenție originea socială, etnică, locul nașterii, parcursul biografic al angajaților. Despre Iachim Grosul se afirma că este „un moldovean din raioanele de răsărit”[2]. I. Grosul s-a născut la 8 (21) septembrie 1912 în s. Caragaş, rn. Slobozia (din apropierea or. Tiraspol), într-o familie de agricultori moldoveni. În anul 1933 după ce absolvă şcoala medie din satul natal devine student la Institutul Pedagogic de Stat din Tiraspol „T.G. Şevcenko”, obţinând calificarea de istoric-pedagog (1937). În cadrul aceleiaşi instituții, a activat în calitate de lector, decan al Facultăţii de Istorie (1937–1939), activitate întreruptă de serviciul militar (1938–1940).

Activitatea istoricilor din RSSM, implicați în „frontul ideologic”, a început prin elaborarea unui program al cursului „Istoria Moldovei” destinat studenților. În noiembrie 1945, Biroul CC al PC(b) din Moldova a aprobat proiectul unui asemenea program, examinat de Catedra de istorie a Institutului Pedagogic din Chişinău, semnat de şeful Catedrei prof. N.A. Narţov [3] . Programa includea subiecte considerate drept teme cardinale din istoria Moldovei: „Etnogeneza poporului moldovenesc”, „Rolul Rusiei de Sud-Est în formarea cnezatului Moldovei”, „Legăturile politice şi culturale ale Moldovei cu Ucraina şi cu Statul Rus”, „Acapararea teritorilui dintre Nistru, Prut şi Dunăre de către turci”, „Reunirea Basarabiei cu Rusia în 1812”. Această formulă urma să justifice pretențiile Rusiei sovietice, apoi URSS asupra Basarabiei. În program, perioada anilor 1917–1918 era reprezentată prin compartimente deosebit de diferențiate şi tendenţios expuse: „caracterul burghezo-naţionalist şi rolul contrarevoluționar al Sfatului Țării”, „Proclamarea puterii sovietice în Moldova”, „Complotul contrarevoluționar împotriva poporului moldovenesc”, „Răpirea Basarabiei – prima intervenție împotriva Rusiei sovietice”, „Lupta poporului moldovenesc împotriva cotropitorilor români” etc. Compartimentul referitor la anii 1918–

[1] Lidia Prisac, *Sub ocrotirea „fratelui mai mare” sau despre „naționalitățile conlocuitoare”*. În: *Panorama comunismului în Moldova sovietică. Context, surse, interpretări* /Ed.: Liliana Corobca, Iași, Polirom, 2019, pp. 420-421.
[2] AOSPRM, F. 51, inv. 8, d. 397, f. 221.
[3] *Ibidem*, inv. 5, d. 527, ff. 10-14.

1940 denumit „Basarabia sub jugul român” era, de asemenea, expus diferenţiat cu utilizarea „Basarabia – colonie a României”, „Românizarea Basarabiei”, „Regimul militar poliţienesc în Basarabia”, „Totalurile jugului român în Basarabia”. Programa se încheia cu tema „Reunirea poporului moldovenesc şi formarea RSSM”.

Formulările compartimentelor din program au fost preluate în denumirea temelor incluse în planul de lucru al Sectorului de istorie şi arheologie a Institutului de Istorie, Economie, Limbă şi Literatură pe anii 1946–1950 în care un loc aparte îl avea „Manualul de istorie a Moldovei”.

Prof. N.A. Narţov, care a luat cunoştinţă de operele istoricilor români încă din vremea activităţii sale la Tiraspol, apoi în evacuare în URSS, a acumulat o serie de materiale în baza cărora la începutul anului 1947 a finalizat elaborarea manualului respective. Fără să-l discute în Institut l-a expediat spre avizare unor cunoscuţi istorici de la Moscova: V. Piceta, A. Udalţov, A. Pankratova ş.a., care în ansamblu au prezentat recenzii pozitive cu anumite recomandări de a evidenţia rolul slavilor şi a Rusiei în destinul istoric al „poporului moldovenesc”[1]. Bazându-se pe aceste recenzii N.A. Narţov a transmis manualul la editură, ceea ce a provocat nemulţumirea unor istorici şi funcţionar de partid. Drept urmare, a fost organizat un articol defăimător publicat în ziarul „Sovetskaia Moldavia” („Moldova Sovietică”) cu denumirea „Cum şi ce ne învaţă profesorul Narţov”, semnat cu pseudonimul „G. Voronov”[2]. Principala învinuire adusă autorului era că el nu abordează rădăcinile istorice ale „poporului moldovenesc”, deosebite de cele ale românilor şi că a preluat ideea din lucrările istoricilor „burghezo-români”. În continuare, conţinutul manualului şi personalitatea autorului au devenit obiectul unor critici

[1] D. Dragnev, P. Parasca, *Cum a fost inventat „punctul de vedere al istoriografiei sovietice” asupra istoriei noastre naţionale”*. În: D. Dragnev, *Istorie şi civilizaţie medievală şi modernă timpurie în Ţările Române. Studii şi materiale*, Chişinău, Cartidact, 2012, p. 524.

[2] Demir Dragnev, Ion Valer Xenofontov, *Crearea și activitatea Bazei Moldovenești de Cercetări Științifice a URSS (1946–1949)*. În: *In memoriam Gheorghe Palade, 1950–2016*, /Editori: Valentin Arapu, Anatol Petrencu, Corneliu Ciucanu, Chișinău, Bons Offices, 2018, p. 437.

denigratoare la Plenara XII a PC (b)M din 27–29 august 1947[1], fiind parte componentă a campaniilor ideologice staliniste unionale îndreptate împotriva „închinăciunii" în faţa „istoricilor burghezi" (în cazul nostru – români) şi spre condamnarea „cosmopolitismului fără patrie" (învinuire la nivel unional împotriva unor intelectuali de naţionalitate evreiască)[2]. Critica în adresa lui N.A. Narţov trebuia să fie de învăţătură intelectualilor din RSSM care ar fi îndrăznit să spună realitatea despre apartinenţa moldovenilor basarabeni la etnia şi limba română. Studiul de caz prezentat demonstrează elocvent situaţia precară a condiţiei istoricului sub regim communist.

La plenara CC al PC(b)M menţionată supra a fost, de asemenea, adoptată Hotărârea referitoare la editarea „Manualului de istorie a Moldovei" care urma să fie elaborat de un grup de autori. Coordonarea ideologică a manualului revenea unei comisii formate la 16 septembrie 1947 de Biroul CC al PC(b)M în componenţa a 17 persoane (viitorii autori) în frunte cu un secretar al CC al PC(b)M (M. Radul, înlocuit apoi cu A. Lazarev), iar componenţa ştiinţifică a istoricilor de la Moscova, de profesorii A.D. Udalţov, L.V. Cerepnin şi C.P. Trapeznikov[3].

În martie 1948 Biroul CC al PC(b)M a examinat planul-prospect al lucrării prezentate de Comisia respectivă[4]. Planul trasa direcţia ideologică a compartimentelor lucrării, interzicându-se orice abatere. În planul-prospect era formulată concepţia sovietică a etnogenezei „poporului moldovenesc" care presupunea două etape a evoluţiei entice: cotropirea geto-dacilor romanizaţi cu populaţia slavă indigenă şi formarea „volohilor" – strămoşilor comuni ai tuturor est-romanicilor, apoi contopirea unei părţi a volohilor carpato-dunăreni cu slavii de sud şi formarea valahilor (românilor), ulterior contopirea volohilor dintre Carpaţi şi Nistru cu slavii de răsărit şi formarea poporului moldovenesc. Stilul proslav şi apoi prorus domina în toate

[1] *AOSPRM*, F. 51, inv. 5, d. 14, ff. 691, 594, 602-603.

[2] Vezi: Demir Dragnev, Ion Valer Xenofontov, *Campaniile ideologice staliniste în instituțiile științifice din RSS Moldovenească (1946–1953).* În: *Destin românesc*. Revistă de istorie și cultură. Serie nouă. 2018, an XIII (XXIV), nr. 1-2 (103-104), pp. 134-156.

[3] D. Dragnev, P. Parasca, *op. cit.*, p. 526.

[4] *AOSPRM*, F. 51, inv. 7, d. 32, ff. 365-374.

compartimentele de istorie medie şi medievală. Este amplu justificată şi elogiată „alipirea" Basarabiei la Rusia în 1812. Ca şi în programa manualului de istorie destinată studenţilor, prezentată *supra*, urmau compartimente detaliate ce condamnau „ocuparea" Basarabiei de România şi elogiau „eliberarea" ei în 1940 şi constituirea RSSM. Planul-prospect se finaliza cu compartimentul „Poporul moldovenesc în lupta pentru realizarea cincinalului stalinist".

În 1949 a fost editată o machetă a cursului care a fost amplu discutată în instituţiile ştiinţifice şi de învăţământ superior din republică şi de la Moscova, Leningrad, Kiev, Odesa, Cernăuţi, Minsk, Tbilisi, Taşkent ş.a.[1] de unde au venit recenzii pozitive, mai mult formale, creându-se impresia unei aprobări tot unionale a lucrării. A urmat editarea ei sub denumirea „Istoria Moldovei" în două volume (1951, 1958).

Această lucrare, bazată pe excesul de citate din operele lui Marx, Engels, Lenin şi mai ales Stalin a oficializat concepţia sovietică asupra istoriei naţionale, care cu unele rectificări neesenţiale a constituit baza ideologică a studierii problemelor ei cardinale până în 1989, fiind principalul reper al condiţiei istoricului din Moldova sovietică.

După moartea lui Stalin (1953) derulează până la mijlocul anilor 1960 aşa-numitul „dezgheţ hruşciovist", care are punctul culminant Congresul XX al PCUS (1956) unde a fost condamnat cultul personalităţii lui Stalin.

În urma atenuării dirigismului ideologic al partidului, condiţia istoricului devine mai lejeră, acordându-se o atenţie sporită profesionalismului.

În cadrul Institutului de Istorie (separat în 1958 din componenţa Institutului de Istorie, Limbă şi Literatură, inclus în 1961 în componenţa Academiei de Ştiinţe a RSSM), precum şi a catedrelor cu profil istoric din instituţiile de învăţământ superior sunt elaborate studii bazate pe noi surse documentare de arhivă, cercetări consacrate specificului proceselor socioeconomice din Ţara Moldovei în Epoca

[1] Demir Dragnev, Ion Valer Xenofontov, *Crearea şi activitatea Bazei Moldoveneşti..*, p. 440.

Medievală şi din Basarabia sub stăpânirea Imperiului Rus, precum şi valorificarea moştenirii culturale[1].

O nouă ediţie a „Istoriei RSSM" (vol. I, 1965; vol. II, 1967, în l. rusă), deşi promovează în continuare concepţia oficială asupra istoriei naţionale, conţine în vol. I şi compartimente bazate pe surse documentare referitoare la evoluţia socioeconomică, culturală[2].

În această perioadă se intensifică cercetările arheologice pe teritoriul republicii. La conducerea expediţiilor erau specialiştii veniţi din afara RSSM doar pe durata acestora sunt treptat înlocuiţi cu specialişti angajaţi din Sectorul de arheologie al Institutului de Istorie al AŞ al RSSM[3]. Totuşi, urmând concepţia oficială sovietică arheologii atrbuiau toate monumentele de pe teritoriul RSSM din Epoca Medievală timpurie doar slavilor şi popoarelor migratoare. Dintre arheologi doar Ion Hîncu a admis prezenţa în componenţa culturii arheologice „Dridu" (numită atunci, „balcano-dunăreană") din sec. IX–XI a elementului romanic alături de cel slav şi cel migrator[4]. Această poziţie însă l-a costat avansarea profesională în domeniul cercetării, fiind marginalizat şi înlăturat de la investigaţiile arheologice. Cercetătorului nu i s-a permis publicarea lucrării ştiinţifice „Populaţia şi cultura Moldovei în sec. X–XIV", scrisă în anii 1976–1977 şi interzisă spre publicare în anul 1978, monografie ce ar fi deturnat punctul de vedere istoriografic oficial referitor la problema originii românilor din spaţiul pruto-nistrean[5]. Potrivit profesorului universitar Gheorghe Postică, Ion Hîncu este „primul şi practic singurul cercetător din mediul academic de la Chişinău care, în

---

[1] *Academia de Ştiinţe a Moldovei: Istorie şi contemporaneitate, 1946–2006* /Academia de Ştiinţe a Moldovei /Colecţia Academica; coord. ed.: Demir Dragnev, Ion Iarcuţchi, Chişinău, Î.E.-P. Ştiinţa, 2006, pp. 198-200, 217-218.

[2] *Istoria RSS Moldovenești*. Ed. a doua, Cartea Moldovenească, Chișinău, 1965, Cap. V, X, XII, XIII etc.

[3] Demir Dragnev, *Etapele evoluției științelor socio-umanistice din Moldova (1946–2016)*. În: *Probleme actuale ale istoriei științei* /Resp. de ed.: Ion Valer Xenofontov, Chișinău, Biblioteca Ştiinţifică (Institut) „Andrei Lupan", 2017, p. 17.

[4] *Istoria RSS Moldovenești..*, p. 70; *Academia de Ştiinţe a Moldovei: istorie şi contemporaneitate..*, p. 236.

[5] Gheorghe Postică, *Cuvânt introductive*. În: Ion Hîncu, *Scara vieții*, Chișinău, Cartdidact, 2016, p. 9.

timpurile inoportune ale totalitarismului sovietic, a avut curajul să susţină o altă concepţie decât cea oficială în problema civilizaţiei medievale timpurii – concepţia originii romanice a populaţiei autohtone din spaţiul pruto-nistrean şi a perpetuării acesteia în Evul Mediu timpuriu”[1]. În anul 1977 a fost calificat de către autorităţile academice de la Chişinău ca „naţionalist” şi „antislavist”, fiind persecutat şi îndepărtat din cercetarea arheologică fundamentală. A fost impus să se preocupe exclusiv cu probleme de inventariere, ocrotire şi propagare a monumentelor istorice[2].

În această perioadă se stabilesc relaţii de colaborare ale istoricilor din RSSM cu cei din alte republici unionale, iar în mai multe cazuri şi cu cei din ţările „democraţiei populare” unde ei întreprind stagii de cercetare. Creşte numărul participanţilor cu referate la conferinţe şi simpozioane unionale şi internaţionale. Este timpul în care se produce o apropiere culturală şi ştiinţifică dintre RSSM şi România. Aceste relaţii, după cum constată istoricul Gh. E. Cojocaru, „au avut un important impact reconfortant asupra evoluţiei cultural-identitare din Basarabia. Confruntate cu modelul lingvistic şi cultural românesc, surogatele culturale, transplantate de peste Nistru în 1940, apăreau într-o lumină de-a dreptul ridicolă şi se devalorizau abrupt”[3].

Intelectualitatea din RSSM revendica abandonarea „moldovenismului” antiromânesc şi perpetuarea valorilor naţionale. În cadrul Congresului Lingvistic Sovietic, care a avut loc la Chişinău în 1955, mai mulţi specialişti au declarat că „nu există argumente suficiente pentru a susţine că limba moldovenească e diferită de limba română”, iar Congresul III al Scriitorilor din Moldova (1965) a solicitat revenirea la grafia latină. Totuşi, „instituţionalizarea denumirii de limbă română, adică recunoaşterea juridică explicită nu era, evident, posibilă atunci, întrucât aceasta ar fi însemnat recunoaşterea faptului că Basarabia este un teritoriu românesc anexat

[1] *Idem*, *Personalitatea arheologului Ion Hîncu*. În: Ion Hîncu, *op. cit.*, p. 10.
[2] *Ibidem*, pp. 10-11.
[3] Gh. E. Cojocaru, *„Dezgheţul” lui Hruşciov şi problema Basarabiei*, Târgovişte, Cetatea de Scaun, 2014, p. 169.

pe nedrept de Uniunea Sovietică de la România, un stat cu același sistem social și politic”[1].

Evoluția proceselor caracteristice „dezghețului” atât pe plan intern, cât și extern treptat devenea „contraproductivă pentru regimul comunist sovietic deoarece periclita stabilitatea și unitatea Uniunii Sovietice”[2]. Prin hotărârea din 21 iunie 1963 a Plenarei CC al PCUS „Cu privire la obiectivele curente ale lucrului ideologic al partidului” a fost intensificat dirijismul ideologic al partidului asupra tuturor sferelor sociale și culturale, reanimată „vigilența” față de manifestările „antisovietice”, „naționaliste” și de „închinăciune în fața Occidentului”[3].

Noua etapă de îndoctrinare ideologică, care începe în URSS la mijlocul anilor 1960 se desfășoară în timpul aflării lui L.I. Brejnev în funcția de secretar general al PCUS (1964–1982), iar în RSSM a lui Ivan Bodiul în funcția de prim secretar al CC al PC din Moldova (1961–1980). Este perioada în care în RSSM sunt reprimate manifestările naționale ale elitei locale, fiind introdusă o cenzură drastică în ceea ce privește identitatea românilor basarabeni.

Pe parcursul acestei perioade activitatea istoricilor din RSSM era direcționată spre realizarea unei noi comenzi sociale a conducerii supreme de partid determinate de disputa dintre conducătorii partidelor comuniste din România și URSS.

Începută în anii 1962–1963 prin opunerea României planului sovietic de specializare a țării în cadrul „lagărul socialist” pentru anumite ramuri economice disputa a luat amploare după „Declarația cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale”, adoptată de Plenara lărgită a CC al PMR din 17–22 aprilie 1964, care cerea ca la baza relațiilor dintre Partidul Comunist (muncitoresc) să se afle

[1] Igor Caşu, *Etnicitate și politică în Moldova sovietică*. În: *Basarabia. Dilemele identitare*. Ed. Fl. Solomon, Al. Zub, Editura Fundația Academică „A. D. Xenopol”, Iași, 2001, pp. 60-61.

[2] Valentin Burlacu, *Știința istorică în sistemul de propagandă din RSSM (anii 1960–1980)*. Studiu monografic, Chișinău, Tipogr. „Cavaioli”, 2014, p. 62.

[3] *Ibidem*.

„principiile independenţei şi suveranităţii naţionale, egalităţii în drepturi”[1].

În acelaşi an, pe fundalul declaraţiei lui Mao Zedong în timpul întâlnirii la Beijing cu delegaţia oficială română în frunte cu Ion Gh. Maurer, care a reiterat problema teritoriilor româneşti ocupate de URSS, este publicată la Bucureşti lucrarea lui K. Marx „Însemnări despre români (manuscrise inedite)”[2]. În lucrare se sublinia caracterul nelegitim al anexării Basarabiei la Imperiul Rus în 1812, populate de români. Cartea a provocat iritarea conducerii sovietice care promova concepţia „moldovenismului” antiromânesc.

Politica de despărţire de Moscova care după anul 1965 a continuat să se agraveze îndeosebi după invazia sovietică în Cehoslovacia (1968)[3] a declanşat un război propagandistic sovieto-român, care a continuat până în 1989.

În campaniile propagandistice împotriva „cursului deosebit” al României prin mai multe hotărâri ale CC al PCM au fost incluşi nemijlocit istoricii de la Academia de Ştiinţe a RSSM, de la catedrele cu profil istoric din instituţiile de învăţământ superior şi din Institutul de Istorie a Partidului de pe lângă CC al PCM (fondat în 1948).

O hotărâre secretă a Prezidiului CC al PCM din 13 decembrie 1965 constată că literatura română care ajungea în Moldova conţinea „materiale de propagandă burgheză” se propunea de a reduce intrarea numărului de titluri de literatură din străinătate. Deoarece „în mijlocul unei anumite părţi a populaţiei persistă informaţii greşite despre trecutul Basarabiei” se elabora măsuri pentru informarea opiniei publice despre „relaţiile istorice ale poporului moldovenesc cu

---

[1] Stan Stoica, *Istoriografia românească între imperativele ideologice și rigorile profesionale 1953–1965*, București, Editura Meronia, 2012, pp. 130-134.

[2] *Ibidem*, pp. 154-159.

[3] Vezi: Ion Valer Xenofontov, Intervenția Pactului de la Varșovia în Cehoslovacia (1968). În: *Sesiunea științifică a Departamentului Istoria Românilor, Universală și Arheologie*. Ediția V, vineri, 28 aprilie 2018. /Editor: Aurel Zanoci. Program. Rezumatele comunicărilor, Chișinău, 2018, p. 67; Idem, *Intervenția sovietică în Cehoslovacia (1968). Din memoriile unui medic military*. În: *The 1st Annual Kurultai of then Endangered Cultural Heritage*. AKECH 2018 5–8 July, Constanța, România, Anticus Press, 2018, pp. 100-113.

poporul rus şi ucrainean, alipirii în trecutul îndepărtat a Basarabiei la Rusia”[1].

O altă hotărâre a aceleaşi instanţe din 1 februarie 1966 constata că „savanţii Academiei de Ştiinţe a RSSM… studiază puţin şi nu propagă îndeajuns un şir de chestiuni importante ale istoriei Moldovei legate de mişcarea revoluţionară din ţinut, de situaţia economică şi socială a poporului în timpul ocupaţiei române a Basarabiei şi a luptei eroice pentru reunirea cu Patria – Uniunea Sovietică”[2]. În calitate de măsuri urgente se propunea „sărbătorirea datelor şi evenimentelor marcante din istoria poporului moldovenesc”; 28 iunie – ziua „eliberării oamenilor muncii din Basarabia de sub ocupaţia boierilor români şi reunirea poporului moldovenesc cu statul unitar sovietic”; „marcarea alipirii Basarabiei la Rusia în anul 1812” (de la care în anul 1967 se împlinesc 155 de ani), urmând că fie o „mare sărbătoare a întregului popor”, precum şi marcarea altor date legate de istoria relaţiilor de prietenie moldo-rusă[3].

Sărbătorirea fastuoasă a unor aniversări din istoria acestor relaţii, precum şi consemnarea unor personalităţi marcante din istoria „poporului moldovenesc” a continuat şi în anii 1970–1980 (300 de ani de la naşterea lui D. Cantemir, 500 de ani de la bătălia lui Ştefan cel Mare de la Vaslui [1475], 170 de ani de la „alipirea Basarabiei” la Rusia etc.)[4].

De asemenea, pe fundalul răcirii relaţiilor româno-sovietice în 1968 a fost creat Sectorul de cercetări social-politice şi informaţie al Institutului de Istorie al AŞ a RSSM, care elabora materiale informaţionale despre apariţiile editoriale din România şi alte ţări europene. Sintezele erau puse la dispoziţia „organelor de directivă”. Acest set de materiale era executat în cadrul temei „Moldavistica de

[1] Elena Negru, Gheorghe Negru, „*Cursul deosebit” al României şi supărarea Moscovei. Disputa sovieto-română şi campaniile propagandistice antiromâneşti din RSSM (1965–1989). Studii şi documente*. Vol. 1 (1965–1975), CEP USM, Chişinău, 2013, p. 74.

[2] *Ibidem*, p. 144.

[3] *Ibidem*, pp. 115-117.

[4] AOSPRM, F. 51, inv. 34, d. 58, ff. 102-104; inv. 35, d. 199, ff. 6-7, 9-10; inv. 39, d. 16, ff. 2-3; F. 56, inv. 35, d. 149, ff. 6-7.

peste hotare". Erau publicate culegeri de articole consacrate aşa-numitor „falsificări burgheze" ale istoriei Moldovei[1].

Dacă până în 1970 războiul propagandistic antiromânesc din RSSM era ţinut în secret, păstrându-se aparenţa unei prietenii dintre „ţările socialiste" apoi după intensificarea polemicii româno-sovietice din acest an, când liderii României au fost învinuiţi de cei sovietici de „cochetări cu imperialismul"[2], printr-o decizie a Biroului CC al PCUS (5 noiembrie 1970), dublată de cea a CC al PCM (16 noiembrie 1970) se trecea la familiarizarea deschisă a „oamenilor muncii" din RSSM cu scopul şi orientarea „antimarxistă", „antisovietică" şi „antimoldovenească" a conducerii RSR. Campania propagandistică antiromânească se intensifică în RSSM în anii 1975–1981, atunci când liderii RSR nu acceptă, în urma presiunii sovietice, să recunoască existenţa limbii şi naţiunii moldoveneşti deosebite de cea română, să renunţe la tratarea drept anexare includerea Basarabiei în componenţa Imperiului Rus în 1812 şi la tratarea Basarabiei drept pământ românesc[3].

În şedinţa Biroului CC al PCM din 12 ianuarie 1976 au fost adoptate măsuri concrete „în domeniul muncii ideologice în legătură cu intensificarea propagandei naţionaliste române ce lezează interesele URSS". În acest scop la Hotărârea respectivă era anexat un tabel în care pe de o parte erau enumerate problemele şi evenimentele interpretate „incorect" în RSR, iar pe de altă parte tematica ce urma să fie utilizată de mass-media din Moldova sovietică în scopul interpretărilor respective. În altă anexă erau enumerate 32 de lucrări consacrate „formării şi dezvoltării naţiunii moldoveneşti", „relaţiilor ruso-române, sovieto-române şi moldo-române" ce urmau să fie editate în RSSM în anii 1976–1980[4].

---

[1] Elena Negru, Gheorghe Negru, *„Cursul deosebit" al României..*, Vol. I, p. 30.
[2] *Ibidem*, pp. 419-433.
[3] *Ibidem*, pp. 102-104.
[4] *Idem*, *„Cursul deosebit" al României şi supărarea Moscovei. Disputa sovietoromână şi campaniile propagandistice antiromâneşti din RSSM (1965–1989). Studii şi documente. Vol. 2 (1976–1989*), Chişinău, CEP USM, 2016, pp. 123-140.

În perioada de după 1981 şi mai ales după 1986 până în 1989, alături de măsurile de combatere a „viziunilor naţionaliste" a istoricilor români ia amploare lupta cu „naţionalismul" din RSSM[1].

În acea etapă se creaseră un „mecanism" experimentat de intoxicare ideologică antiromânească a populaţiei republicii, la care alături de mass-media şi-au adus contribuţia istoricii locali şi cei de la Moscova.

Istoricul din Moldova sovietică în anii 1970–1980 se afla sub impactul a două tendinţe metodologice contradictorii. Obligaţia de a realiza lucrări reieşind din principiile concepţiei oficiale a istoriografiei sovietice, iar pe de altă parte – a manifestărilor de criză a concepţiei dogmatice a ştiinţelor umaniste sovietice. Drept urmare, realizările ştiinţifice conform rigorilor profesioniste se îmbinau cu cele executate tendenţios în scopuri politice.

În domeniul cercetărilor arheologice din această perioadă executate pe teritoriul RSSM au fost aduse contribuţii substanţiale la descoperirea unor monumente din epocile Veche, Antică şi Medievală timpurie din acest spaţiu, iar în componenţa multiplelor publicaţii arheologice se evidenţiază colecţia „Harta arheologică a RSSM" (în l. rusă) editată în nouă volume în anii 1973–1976[2].

Totuşi, până la căderea regimului sovietic în publicaţiile arheologice spaţiul pruto-nistrean era considerat până în sec. XIII habitat al slavilor şi popoarelor migratoare. Concluzia cercetătorului Ion Hîncu apreciată până la mijlocul anilor 1970 , după cum am menţionat *supra*, a fost respinsă de arheologii şi istoricii de la Moscova (aflaţi sub impactul controverselor sovieto-române).

Conştientizând caracterul problematic al atribuirii vestigiilor arheologice din spaţiul pruto-nistrean slavilor şi a rolului lor hotărâtor în etnogeneza „poporului moldovenesc", Academia de Ştiinţe a RSSM a organizat Consiliul ştiinţific „Relaţiile slavo-volohe şi formarea poporului moldovenesc" cu participarea istoricilor de la Moscova, Kiev, Lvov ş.a. centre ştiinţifice promovând doar concepţii

[1] *Ibidem*, pp. 69-88.
[2] Demir Dragnev, *Etapele evoluției științelor*.., p. 18.

acceptate ideologic. Consiliul a suferit eşec în anii restructurării şi transparenţei gorbacioviste[1].

În anii 1970–1980 se diversifică aria de cercetare a problemelor istoriei statului medieval Ţara Moldovei. În baza unor abordări teoretice apărute în istoriografia sovietică a fost expusă o caracteristică tipologică a societăţii medievale din Principatele Române (numite atunci doar „Dunărene") (P. Sovetov) şi cercetări demografice bazate pe recensămintele fiscale ale Moldovei din anii 1772–1773, 1774 (P. Dimitrev) depistate în arhivele de la Moscova, tot atunci au fost amplu caracterizate în baza materialelor de arhivă din URSS şi România sistemele agricole şi zonele economico-geografice ale Ţării Moldovei (D. Dragnev), precum şi evoluţia socioeconomică a oraşelor din Moldova din Epoca Modernă timpurie (P. Cocârlă) au fost realizate lucrări documentate consacrate istoriei învăţământului din Moldova medievală (A. Eşanu), evoluţiei regimului dominaţiei otomane (Gh. Gonţa), a continuat editarea colecţiei de documente interne medievale din arhivele sovietice „Moldova în Epoca Feudalismului" (editori: D. Dragnev, A. Nichitici, P. Sovetov, Larisa Svteliciniî)[2].

Referitor la istoria politicii externe a Ţării Moldovei continuau să predomine lucrări consacrate „prieteniei seculare" şi „frăţiei de arme" (în timpul războaielor ruso-turce) moldo-ruse-ucrainene (N. Mohov, I. Semenova, Galina Grosul, I. Şulman ş.a.)[3]. Doar în anii restructurării gorbacioviste se acorda o anumită atenţie şi relaţiilor Moldovei cu alte ţări vecine, expuse în lucrarea de sinteză „Schiţe de istorie de politică externă a Principatului Moldovei" (1987, în l. rusă).

Istoricii moderniști au continuat să publice studii și culegeri de documente de arhivă referitoare la istoria socioeconomică a Basarabiei și regiunii transnistrene sub regim țarist (I. Grosul, I. Budac,

[1] Sergiu Matveev, *Procesele etno-culturale din spațiul carpato-nistrean în secolele II–XIV. Istoriografia sovietică*, Chișinău, Pontos, 2009.

[2] A se vedea: Demir Dragnev, Ion Jarcuțchi, *Știința istorică din Moldova în anii 1946–2006*. În: *Revista de Istorie a Moldovei*, nr. 1-2 (65-66), 2006, pp. 6-7.

[3] *Ibidem*, p. 14; *Academia de Științe a Moldovei: istorie și contemporaneitate, 1946–2006*.., p. 49.

D. Şemeacov, A. Anţupov, M. Muntean, I. Jarcuţchi, T. Marşalcovschi, V. Tomuleţ ş.a.), precum şi la „mişcarea revoluţionară" din provincie (I. Ivanov, D. Şemeacov)[1]. Concomitent se editau abundent scrieri ce elogiau „însemnătatea progresistă" a alipirii Basarabiei la Rusia. Acestei tematici i-a fost consacrată şi lucrarea de sinteză „Importanţa istorică a alipirii Basarabiei şi regiunii transnistrene la Rusia" (1987). Au fost publicate la comanda CC al PCM lucrările colective: „Moldovenii" (1977, în l. rusă), „Formarea naţiunii burgheze moldoveneşti" (1978). Prin aceste publicaţii conducerea comunistă din RSS considera că a pus o bază ştiinţifică „identităţii moldoveneşti". În realitate, la o examinare serioasă a conţinutului acestor lucrări, materialele publicate sugerau contrariul anunţat în titluri – o unitate culturală lingvistică, literară, istorică etc. a românilor din întregul spaţiu locuit de ei. De asemenea, pe fundalul „disputei" româno-sovietice, în cadrul unei secţii aparte a Institutului de Istorie al AŞ a RSSM au fost realizate lucrări referitoare la istoria României şi Bulgariei din Epoca Modernă şi parţial cea contemporană. Lucrările elaborate în cadrul acestei teme de cercetare prin dispoziţia „organelor directive" de la Moscova erau consacrate relaţiilor româno-ruse din sec. al XIX-lea (E. Certan, V. Grosul), relaţiilor sovieto-române din perioada interbelică (M. Kolker, I. Kopanscki, I. Levit), participării României la cel de-al Doilea Război Mondial (E. Levit). În monografiile şi studiile publicate erau vehiculate aşa numitele atitudini „antiruseşti" şi „antisovietice" ale politicii externe a României. Drept exemplu de elaborare fructuoasă erau aduse relaţiile bulgare din sec. al XIX-lea, încununate cu eliberarea Bulgariei de sub stăpânirea Imperiului Otoman (C. Poglubco, N. Cervencov, L. Stepanova, I. Grec, I. Zabunov ş.a.)[2].

Studierea istoriei contemporane a fost concentrată în perioada examinată asupra a trei teme: Istoria Basarabiei în perioada interbelică, construcţia socialismului în RSSM, fundamentarea concepţiei „socialismului dezvoltat în RSSM".

[1] *Ibidem*, p. 6; Demir Dragnev, Ion Jarcuțchi, *Știința istorică din Moldova*.., p. 6.
[2] Demir Dragnev, *Etapele evoluției științelor socio-umanistice*.., p. 19.

Escaladarea disputei sovieto-române în anii 1970 a iniţiat propagarea în baza tratării tendenţioase a surselor documentare a „caracterului ilegal" al „ocupării Basarabiei" de către România în 1918 şi a „caracterului reacţionar" a „ocupaţiei burghezo-moşiereşti române", cu care duceau luptă revoluţionară truditorii provinciei (S. Afteniuc, A. Esaulenco, M. Itkis, I. Kopanski, S. Brîseachin, I. Bobeico ş.a.)[1]. În acest context se înscrie şi lucrarea scrisă la comandă şi editată în 1974 a istoricului şi politicianului Artiom Lazarev „Statalitatea sovietică moldovenească şi problema basarabeană". În voluminosul opus istoricii români contemporani erau învinuiţi de tratarea neobiectivă a istoriei Moldovei şi, îndeosebi, a „chestiunii basarabene", a legalităţii pretenţiilor URSS asupra acestui teritoriu pe care l-a eliberat paşnic în 1940, insistând asupra „ilegalităţii" unirii Basarabiei cu România în 1918. Istoricii români au caracterizat această publicaţie drept o scriere neprofesionalistă şi propagandistică, elaborată în scopuri politico-ideologice antiromâneşti[2].

O deosebită atenţie forurile diriguitoare acordau propagării de către istorici în continuare a actului anexării (numite „eliberare") la URSS a Basarabiei, nordului Bucovinei şi ţinutului Herţa la 28 iunie 1940 drept un „triumf al dreptăţii istorice" care a dus la „reunirea poporului moldovenesc" (S. Brîseachin, M. Sîtnik). A crescut substanţial numărul istoricilor specializaţi în studierea istoriei contemporane a căror sarcină de bază era propagarea „succeselor construcţiei socialiste" în RASSM şi RSSM (Lucheria Repida,

[1] Demir Dragnev, Ion Jarcuțchi, *Știința istorică din Moldova*.., pp. 9-10; *Academia de Științe a Moldovei: istorie și contemporaneitate, 1946–2006*.., pp. 222-224; Ion Valer Xenofontov, *Anul 1918 în Basarabia reflectat în istoriografia din R.S.S. Moldovenească.* În: *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu" din Cluj-Napoca*, tom LVII, 2018, pp. 215-223.

[2] Demir Dragnev, Demir Dragnev, *Etapele evoluției științelor socio-umanistice*.., p. 20; Elena Negru, Gheorghe Negru, *O lucrare inedită a lui Alexandru V. Boldur: falsificarea istoriei românilor în unele scrieri sovietice. Ofensiva ideologică a sovietelor împotriva românilor*. În: *Istoricul și istoria. Materialele conferinței științifice internaționale: Alexandru V. Boldur – 130 de ani de la naștere. Leonod Boicu – 85 de ani de la naștere*, Chișinău, 2 iunie 2016. Coordonatori: Gh. Clevete, Gh. Cojocaru; secretar științific: Silvia Corlăteanu-Grinciuc, Iași, 2018, Editura Junimea, pp. 306-320.

V. Ţaranov, M. Sîtnik, Ch. Stratievschi, B. Vizer, L. Bulmaga, M. Rotaru, P. Rîbalco ş.a.). Perioada postbelică era prezentată drept o luptă continuă pentru traducerea în viaţă a hotărârilor trasate de partid cu privire la colectivizarea agriculturii, la procesul de industrializare, la aşa-numita „revoluţie culturală" şi depăşirea diferenţei dintre sat şi oraş.

În aceste lucrări erau utilizate materiale statistice colectate din arhive, dar de o credibilitate redusă, fapt recunoscut şi de conducerea sovietică din perioada restructurării gorbacioviste, când erau criticate aşa-numitele „înscrieri" (în l. rusă – „pripiski") false în rapoartele statistice.

O succintă sinteză a rezultatelor cercetării problemelor cardinale din istoria Moldovei realizată în preajma restructurării a fost expusă în „Istoria RSS Moldoveneşti. Din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre" (1984), editată într-un volum de Institutul de Istorie al AŞ a RSSM. Scrisă de pe poziţiile concepţiei unice ideologizate, lucrarea era preconizată să servească drept reper şi o „repoziţie" a istoricilor pentru preconizatul tratat de istorie a Moldovei în 6 volume. În 1987 a apărut doar primul volum; tratatul în ansamblu nu mai corespundea cerinţelor timpului.

În a doua jumătate a anilor 1980 a luat amploare mişcarea naţională a oamenilor de cultură şi ştiinţă, care tratau istoria naţională de pe poziţii depolitizate şi deideologizate ale realităţii ştiinţifice. Condiţia istoricului se descătuşează de dirijismul ideologic şi politic al Partidului Comunist. Cercetătorii (mai ales din generaţia tânără şi mijlocie) obţin posibilitatea de a expune faptele şi problemele cardinale din istoria românilor de pe poziţii naţionale şi universal umane.

Bibliografie:

1. Grosul I.S., Mohov N.A., *Istoriceskaia nauka Moldavskoi SSR* (I.S. Grosul, N.A. Mohov, Ştiinţa istorică în RSS Moldovenească), Moscova, Nauka, 1970.

2. Dragnev D., Parasca P., *„Cum a fost inventat „punctul de vedere al istoriografiei sovietice" asupra istoriei noastre naţionale"*. În: D. Dragnev, *Istorie şi civilizaţie medievală şi modernă timpurie*

în Ţările Române. Studii şi materiale, Chişinău, Cartidact, 2012, pp. 516-548.

3. Mihalache A., *Istorie şi practici discursive în România democrat-populară*, Bucureşti, Editura Albatros, 2003, pp. 113- 143.

4. Moisa Gabriel, *Istoria sub vremuri. Istorie, politică şi ideologie în România comunistă*. În: *Panorama comunismului în România*. /Ed.: Liliana Corobca, Iaşi, Polirom, 2020, pp. 627-641.

5. Năstasă Lucian, *Generaţie şi schimbare în istoriografia română*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1999, pp. 48-105.

6. Petrencu Anatol, *Învăţământul istoric din România (1948–1989)*, Chişinău, Ştiinţa, 1991.

IV.5. Direcţii şi orientări în istoriografia actuală din România şi Republica Moldova

Obiective de referinţă

- Să definească istoriografia românească în procesul de democratizare.
- Să distingă multiplicarea tendinţelor istoriografice.
- Să demonstreze continuităţi şi discontinuităţi în istoriografia recentă.
- Să determine revenirea istoriografiei din Republica Moldova la valorile naţionale.
- Să generalizeze orientări istoriografice.
- Să recomande autori din istoriografia recentă.

Termeni-cheie: România, Republica Moldova, istoriografie recentă, tendinţe, abordări noi.

Unităţi de conţinut

- Să analizeze cadrul de referinţă al istoriografiei româneşti de la sfârşitul anilor 1980.
- Să constate diversitatea de subiecte abordate în istoriografia din România şi Republica Moldova.
- Să constate procesul de revenire a istoriografiei din Republica Moldova la valorile naţionale.

Rezumat

A. ROMÂNIA

O caracteristică a istoriografiei româneşti după Revoluţia din anul 1989 rezidă în faptul că, deşi istoricul tinde să se poziţioneze pe un punct de vedere neutru, totuşi este implicat în mod militant într-o amplă critică adusă perioadei comuniste. Demersul istoriografic românesc privind comunismul a asigurat astfel o „intermediere a

relaţiei traumaturgice dintre societate şi trecut”[1]. Această abordare a fost configurată încă la 24 decembrie 1989, atunci când a fost redactată în profil revoluţionar-democratic şi emancipator al momentului „Declaraţia Comitetului Istoricilor Români Liberi”, prin care se condamna trecutul comunist al României şi se solicita eliminarea ideologiei în scrisul istoric.

Dintr-o perspectivă instituţională, s-a majorat numărul instituţiilor implicate în realizarea demersului istoriografic. Într-o fază iniţială, principalele instituţii antrenate în analiza trecutului comunist au fost facultăţile de istorie de la Universitatea din Bucureşti, Universitatea „Babeş-Bolyai” din Cluj-Napoca, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iaşi, alături de specialiştii consacraţi din institutele de specialitate ale Academiei Române[2]. La 13 aprilie 1993 a fost înfiinţat Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului sub egida Academiei Române, care editează trimestrial revista „Arhivele totalitarismului”.

Din iniţiativă Alianţei Civice, a fost edificat Memorialul Victimelor Comunismului şi al Rezistenţei, constituit dintr-un Muzeu, plasat în fosta închisoare politică de la Sighetu Marmaţiei şi un Centru Internaţional de Studii a Comunismului, cu sediul la Bucureşti. Cercetarea trecutului proxim prin intermediul valorificării memoriei colective şi individuale s-a realizat prin crearea în iunie 1997 la Cluj-Napoca a Institutului de Istorie Orală, în cadrul Departamentului de Istorie al Facultăţii de Istorie şi Filosofie a Universităţii „Babeş-Bolyai”[3]. În 1999 s-a fondat Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii, instituţie care urma să pună la dispoziţia societăţii româneşti materialele întocmite de Securitate până la data de 22 decembrie 1989. În 2000 s-a creat Institutul Român de Istorie Recentă. La iniţiativa lui Ion Iliescu, preşedintele României, la 7 decembrie 2004, a fost creat Institutul Revoluţiei Române din 1989.

---

[1] Florin Abraham, *Istoriografie şi memorie socială în România după 1989*. În: *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca*, tom LI, 2012, p. 146.
[2] *Ibidem*, p. 150.
[3] Florin Cioşan, *Institutul de Istorie Orală din Cluj-Napoca. Actualitate şi perspectivă*. În: *Anuarul de Istorie Orală*, nr.1, 1999, pp. 11-23.

În 2005 a fost format Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului în România.

În aprilie 2006 a fost o instituită de către Traian Băsescu, preşedintele României, Comisia Prezidenţială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, a cărui preşedinte a fost Vladimir Tismăneanu (numită şi „Comisia Tismăneanu"), a cărui scop a fost studierea şi redactarea unui raport pentru condamnarea oficială a regimului comunist din România (1948–1989)[1]. Totodată, potrivit observatorilor, condamnarea de către preşedintele Traian Băsescu a regimului comunist drept unul „ilegitim şi criminal", la 18 decembrie 2006, a constituit momentul maximei apropieri între puterea politică şi discursul dominant al istoricilor, rămânând însă fără impact major social, în contextul în care românii asociază încă perioada comunistă cu elemente pozitive[2].

În anumite centre universitare şi academice se conturează diverse demersuri istorigrafice. De exemplu, în cadrul comunităţii ştiinţifico-didactice din Cluj-Napoca, cu tradiţii istoriografice generate de istoricul Pompiliu Teodor, se conturează două tendinţe: de promovare a discursului istoric clasic, generat de academicianul Ioan-Aurel Pop, şi cel modern, având ca reprezentanţi de seamă istoricii Doru Radosav, Sorin Mitu, Ovidiu Pecican, Lucian Nastasă şi Toader Nicoară[3]. Potrivit profesorului Ioan-Aurel Pop, tendinţele discursului istoriografic actual pendulează între abordări critice (lipsa unui proces de decontaminare de materialismul istoric, rezistenţă faţă de modernizare, obsesie pentru documentul inedit, tratările de tip clasic fiind considerate conservatoare), optimism debordant (istoriografie dinamică, ancoartă în marile direcţii europene) şi dezvoltare organică a istoriografiei de la cronicari până în sec. XX[4]. În tendinţa de a

[1] *Comisia Prezidenţială pentru Analiza Dictaturii Comuniste în România. Raport Final* /Ed.: Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrincu, Cristian Vasile, Bucureşti, Humanitas, 2007, 879 p.

[2] Florin Abraham, *op. cit.*, p. 171.

[3] Eleonora-Maria Popa, *Coordonate ale reformei istoriografiei româneşti postcomuniste*. În: *Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis*, 9, 2017, p. 397.

[4] Ion-Aurel Pop, *Direcţii şi tendinţe ale istoriografiei române contemporane*. În: *Istoriografie, cultură şi politică în vestul României (Omagiu profesorului Viorel*

înlătura abordările snobiste, academicianul Ioan-Aurel Pop atenţionează asupra faptului că „A acuza o generaţie veche de istorici şi a lăuda generaţiile noi, pe cale de formare, este foarte simplu, dar total neproductiv şi neadecvat”[1].

Profesorul Doru Radosav, creator de şcoală ştiinţifică, identifică construcţia istoriografică a identităţii şi statalităţii româneşti ca una întreţinută pe parcursul evoluţiei istorice[2].

În mediul intelectual ieşian se evidenţiază istoricul de tradiţie Alexandru Zub, care a avut o contribuţie substanţială la delimitarea discursului istoriografic românesc după 1989[3]. Potrivit academicianului Al. Zub, „ discursul istoric se construieşte şi se reconstruieşte mereu”[4].

Unul din reprezentanţii de frunte ai Şcolii orădene este istoricul Gabriel Moisa, care are propria opinie referitoare la cronologia dedicată istoriografiei din perioada regimului comunist din România: 1945–1948, 1948–1955 (stalinism), 1955–1960 (liberalizare), 1960–1965 („încălzire”), 1965–1971 (liberalizare), 1971–1989 (protocronism)[5]. Acelaşi autor studiază în profunzime tendinţele globale ale istoriografiei româneşti din anii 1989–2006[6]. Un alt reprezentat de seamă al Şcolii istorice din Oradea este Sorin Şipoş, care a reaudus în circuitul ştiinţific nume consacrate ale istoriografiei naţionale[7].

Faur, la împlinirea vârstei de 75 de ani) /Ed. îngrijită de Radu Romînaşu, Oradea, Editura Universităţii din Oradea, 2011, pp. 25-26.

[1] *Ibidem*, p. 42.

[2] Doru Radosav, *Construcţia istoriografică a României. Câteva repere*. În: *Anuarul Istoriografic al României*. Vol. IV. (2014), Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2018, p. XXII.

[3] Alexandru Zub, *O istorie a istoriografiei române*, Iaşi, 1996; *Idem*, *Discurs istoric şi tranziţie. În căutarea unei paradigme*, Iaşi, Institutul European, 1998.

[4] *Idem*, *Critică şi (re)construcţie în discursul istoric*. În: *Revista de Istorie a Moldovei*, nr. 4 (35), 2014, p. 14.

[5] Gabriel Moisa, *History, Ideology and Politics in Communist Romania 1948–1989*, Budapesta, Eötvös Lorand Kiadó, 2012, pp. 5-178.

[6] Gabriel Moisa, *Direcţii şi tendinţe în istoriografia românească 1989–2006*, Oradea, Editura Universităţii din Oradea, 2007, 218 p.

[7] Sorin Şipoş, *Silviu Dragomir-istoric*, Ediţia a II-a adăugită, Oradea, Editura Universității din Oradea, 2008, 547 p.

Un instrument valoros de lucru pentru a fixa reperele istoriografice din România îl reprezintă „Bibliografia Istorică a României", volumele VIII-XIV fiind publicate între 1996 şi 2011[1], şi acoperă lucrările publicate în România după 1990 şi „Anuarului Istoriografic al României", publicat la Cluj-Napoca, din anul 2013, acoperind apariţiile editoriale din anul 2011[2].

Deideologizare, diversitate de abordări, mesaj pronunţat anticomunist, formarea unei noi generaţii de istorici, unii dintre care sunt continuatori ai şcolilor ştiinţifice româneşti tradiţionale sau cu studii occidentale etc., toate aceste elemente increate refelctând o caracteristică generală a demersului istoriografic românesc.

B. REPUBLICA MOLDOVA

Mişcarea naţională de la sfârşitul anilor 1980 şi evenimentele ce anunţau descompunerea Uniunii Sovietice au generat o *revoluţie istoriografică*, o reevaluare a discursului istoric, denumită şi prin

[1] *Bibliografia istorică a României. Bibliografie selectivă: 1989–1994*, Vol. VIII, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1996; *Bibliografia istorică a României. Bibliografie selectivă: 1994–1999*, Vol. IX, Cluj-Napoca, Academia Română. Institutul de Istorie Cluj-Napoca. Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga" 2000; *Bibliografia istorică a României. Bibliografie selectivă: 1999–2004*, Vol. X, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005; *Bibliografia istorică a României. Bibliografie selectivă: 2004–2006*, Vol. XI, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2007; *Bibliografia istorică a României. Bibliografie selectivă: 2007–2008*, Vol. XII, partea 1, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2009; *Bibliografia istorică a României. Bibliografie selectivă: 2007–2008*, Vol. XII, partea a 2-a, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2010; *Bibliografia istorica a Romaniei*, Vol. XIII, 2009–2010, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2011.

[2] *Anuarul Istoriografic al României*. *Bibliografie selective.* Vol. I. (2011), Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2013, 726 p.; *Anuarul Istoriografic al României*. *Bibliografie selective*. Vol. II. (2012), Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2015, 595 p.; *Anuarul Istoriografic al României*. *Bibliografie selective*. Vol. III. (2013), Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2016, 452 p.; *Anuarul Istoriografic al României*. *Bibliografie selective*. Vol. IV. (2014), Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2018, 505 p.; *Anuarul Istoriografic al României*. *Bibliografie selective*. Vol. V. (2015), Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2019, 416 p.

sintagma de „revolta istoriografică din Moldova sovietică”[1]. Pentru cercetătorii trecutului a devenit tot mai clar că istoriografia sovietică moldovenească nu mai făcea faţă imperativelor noilor realităţi, fiind estimată chiar ca ostilă intereselor naţionale[2]. Sau, cum avea pe bună dreptate să observe cercetătorul olandez Wilhelmus Petrus van Meurs, „miturile de bază au fost eliminate şi întreaga sinteză de istorie a Moldovei s-a prăbuşit ca un castel de cărţi de joc”[3]. Perioada recentă a istoriografiei din Republica Moldova este numită şi ca una de „revenire la valorile naţionale”[4]. Este o caracteristică generală a tuturor republicilor ex-sovietice, care trec printr-un amplu proces de „naţionalizare a istoriei”[5].

Istoricii sunt solicitaţi la maximum în perioadele de timp când se formează statul sau când statul este într-o criză de identitate, aflat într-un pericol de existenţă. Or, legitimitatea istorică este pilonul de bază în actul de fondare, evoluţie și consolidare a statului[6]. Istoricii au fost printre cei care au conştientizat noul val de evenimente epocale din societate, de aceea au tins să-și coaguleze eforturile în anumite structuri instituţionalizate, deseori considerate ca forme alternative ale anumite instituţii de profil ale statului. La 18 iunie 1989, un grup de istorici dornici „să scoată la iveală neadevărurile legate de cercetarea tendenţioasă a trecutului”[7], au fondat Asociaţia Istoricilor din Republica Moldova, primul ei preşedinte fiind ales profesorul

[1] Ion Ţurcanu, *Revolta istoriografică din Moldova sovietică de la sfârşitul anilor ’80*. În: *Revista Istorică*, tom VI, nr. 5-6, Bucureşti, 1995, p. 467.

[2] Anatol M. Ţăranu, *Istoriografia naţională – imperativ al timpului*. În: *Revista de Istorie a Moldovei*, an. III, nr. 1 (9), 1992, p. 7.

[3] Wilhelmus Petrus van Meurs, *Chestiunea Basarabiei în istoriografia comunistă*, Chişinău, Editura ARC, 1996, p. 234.

[4] Valentin Burlacu, *Istoriografia din Republica Moldova în procesul de revenire la valorile naționale*. În: *Revista de Istorie a Moldovei*, an. III, nr. 3 (111), 2017, pp. 111-133.

[5] Lilia Zabolotnaia, *Noi direcții în știința istorică contemporană a Moldovei. Rezultate și perspective*. În: *Tyragetia*, vol. VIII [XXIII], nr. 2, 2014, p. 9.

[6] Ion Xenofontov, *Istoria între știință și politică*. În: *Akademos*. Revistă de Ştiinţă, Inovare, Cultură şi Artă, nr. 2 (41), 2016, p. 169.

[7] Alexandru Moşanu, *Perspectivele istoriei naţionale în învăţământ*. În: *Cugetul*, nr. 1, 1990, p. 3.

universitar Alexandru Moşanu. Pe parcursul timpului, Asociaţia a fost antrenată într-un amplu proces de comunicare dintre *istorici*, *societate* şi *putere*[1].

La 23 iunie 1990 a fost adoptată Hotărârea Sovietului Suprem al RSS Moldova cu privire la Avizul Comisiei Sovietului Suprem al RSS Moldova pentru aprecierea politico-juridică a Tratatului sovieto-german de neagresiune şi a Protocolului adiţional secret din 23 august 1939, precum şi a consecinţelor lor pentru Basarabia şi Nordul Bucovinei. La 26–28 iunie 1991 a fost organizată Conferinţa ştiinţifică internaţionale cu tema „Pactul Molotov-Ribbentrop şi consecinţele sale pentru Basarabia". În cadrul legislativului de la Chişinău, istoricul Alexandru Moşanu, Preşedintele Parlamentului Republicii Moldova, a prezentat raportul de bază[2].

Un pas important în reconfigurarea discursului istoric a fost propunerea prof. Alexandru Moşanu de a activiza trei laboratoare ştiinţifice sub egida Facultăţii de Istorie a Universităţii de Stat din Moldova, având obiectivul „eliberării cercetării şi predării istoriei de dogme şi falsuri, spre a o îndrepta spre adevărul sacru al trecutului poporului nostru"[3]. În anii 1990, tinerii lectori universitari Igor Şarov şi Igor Ojog au scris sinteze de istorie ale românilor din care învăţat elevii din Republica Moldova. „Cei care nu-i cunoşteau credeau că autorii acelor manuale (numite conspirativ conspecte) erau istorici cu

---

[1] Asociaţia Istoricilor din Republica Moldova. Raport de activitate (1998–1999). Alcătuitori: Anatol Petrencu, Pavel Parasca, Ion Negrei, Chişinău, Editura „Prut Internaţional", 2000, pp. 7-8; Ion Valer Xenofontov, *Condiția istoricului într-un spațiu marcat de clivaje identitare*. În: *Akademos.* Revistă de Ştiinţă, Inovare, Cultură şi Artă, nr. 3 (62), 2021.

[2] *Pactul Molotov-Ribbentrop şi consecinţele lui pentru Basarabia. Raportul prezentat de Alexandru Moşanu, doctor, profesor, Preşedintele Parlamentului Republicii Moldova, 26 iunie 1991*. În: *Crestomaţie la istoria românilor (1917–1992)* /Alc.: M. Cernenco, A. Petrencu, I. Şişcanu, Chişinău, Editura Universitas, 1993, pp. 249-273; Alexandru Moşanu, *Basarabia sau jocul nefast al istoriei*. În: *Terra Moldaviae,* nr. 1, 1993, pp. 7-19; Alexandru Moşanu, *Desprinderea de Imperiul sovietic*. În: *Destin românesc*, Serie nouă, An. V (XVI), nr. 1 (65), 2010, pp. 8-9.

[3] Nicolae Enciu, *Ştiinţa istorică academică din Republica Moldova: starea actuală şi perspectivele studiilor de istorie contemporană*. În: *Revista de Istorie a Moldovei*, nr. 3-4 (88), 2011, p. 192.

experienţă, domni venerabili şi în etate. Ei nu aveau nici 30 de ani”[1]. Cadrele didactico-ştiinţifice de la Facultatea de Istorie au publicat lucrări ştiinţifice referitoare la Basarabia în cadrul României întregite (Gheorghe Palade); Basarabia în primul deceniu interbelic (Svetlana Suveică); Basarabia în al Doilea Război Mondial (Anatol Petrencu), Politica naţională în Moldova sovietică, represiuni politice, violenţă şi rezistenţă în R(A)SS Moldovenească în anii 1924–1956 (Igor Caşu), instituţiile de învăţământ superior în RSS Moldovenească, inclusiv istoria Universităţii de Stat din Moldova (Valeriu Cozma, Liliana Rotaru, Ion Eremia), probleme istoriografice în Republica Moldova (Ion Eremia) ș.a.

Ca subiect de cercetare, tema deportărilor cunoaşte o traiectorie variabilă în istoriografie şi discursul public[2]. Pe parcursul anilor 2015–2018, profesorul universitar Anatol Petrencu a fost coordonatorul programului de stat „Recuperarea şi valorificarea istorică a memoriei victimelor regimului totalitar-comunist din RSS Moldovenească în perioada anilor 1940–1941, 1944–1953” în cadrul căruria a fost publicată colecţia „Arhivele Memoriei”.

Profesorii de la Facultatea de Istorie (pe parcurs, denumirea facultăţii a suferit modificări) de la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” au elaborate cercetări în domeniul istoriei culturii (Valentin Burlacu, Valentina Ursu, Larisa Noroc), educaţiei (Sergiu Musteaţă), mentalităţilor (Angela Lisnic) ș.a.[3].

---

[1] Gheorghe Erizanu, *Igor Șarov*. Disponibil la: http://erizanu.cartier.md/igor-sarov-12970.html?fbclid=IwAR3LzupWZkmMp2P0bF-Y3Fe8Fj92PYt-6r0yezCFn-CZd1XOJhSDVwW4_nQ [accesat: 24.11.2020].

[2] Vezi: *Deportările din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească: Bibliografie* /Bibl. Șt. (Inst.) „Andrei Lupan”; bibliogr.: Janna Nikolaeva, Lidia Zasaviţchi; coord.: Ion Valer Xenofontov; resp. de ed.: Lidia Prisac, Chişinău, Biblioteca Ştiinţifică (Institut) „Andrei Lupan”, 2018, 169 p.

[3] Vezi: *Profesori ai Facultății de Istorie a Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău: culegere de studii* /Ed.: Valentina Ursu, Vol. I, Chișinău, S.n., 2017; Vol. 2, Chișinău, S.n., 2019.

Necesitatea de turnură istoriografică a fost sesizată şi la Institutul de Istorie al Academiei de Ştiinţe a Moldovei[1], unde s-au recunoscut „urmările nefaste ale metodelor de conducere administrative folosite în organizarea ştiinţei, inclusiv a ştiinţei istorice", precum şi ale „metodei selective, tendenţioase în adunarea faptelor, manipularea datelor statistice, determinate de conjunctura politică"[2]. În primul deceniu de la proclamarea independenţei de stat a Republicii Moldova, cercetătile la Institutul de Istorie s-au fixat pe următoarele direcţii ştiinţifice: dezvoltarea istorică a Ţării Moldovei în contextul general medieval românesc şi al civilizaţiei europene; dezvoltarea istorică a Moldovei în raport cu epoca modernă europeană; dezvoltarea istorică a Moldovei în epoca contemporană; istoria ştiinţei şi tehnicii în Moldova[3]. Domeniul de cercetare al istoriei contemporane a avut de suferit cele mai mari transformări, racordate la intersele naţionale ale românilor din spaţiul pruto-nistrean: integrarea Basarabiei în viaţa economică, social-politică şi culturală a României (1918–1940); populaţia rurală a Basarabiei (1918–1940); constituirea RASS Moldoveneşti; viaţa politică în RASSM (1924–1940); situaţia internă a Basarabiei în perioada celui de-al Doilea Război Mondial; Moldova în perioada iunie 1940–iunie 1941; dezvoltarea social-economică a Moldovei în perioada postbelică; Republica Moldova la sfârşitul anilor 1980 – începutul anilor 1990: aspecte din viaţa social-economică şi politică; dezvoltarea politică a RSSM/Republicii Moldova între 1977 şi 1995; satul moldovenesc în contextul relaţiilor social-economice socialiste (1951–1990) etc.[4]. La sfârşitul anului 1991, la instituţia academică s-a organizat prima sesiune ştiinţifică cu participarea istoricilor de la Iaşi şi Bucureşti (Em. Bold, A. Andronic, N. Zugravu, J. Rotaru, V. Durnea,

[1] Mai detaliat vezi: *Academia de Ştiinţe a Moldovei: Istorie şi contemporaneitate, 1946-2006* /Coord. ed. Demir Dragnev, Ion Iarcuţchi, Chişinău, 2006, Î.E.-P. Ştiinţa, pp. 228-234.

[2] *Cuvânt către cititor* [Colegiul de redacţie]. În: *Revista de Istorie a Moldovei*, an. I, nr. 1 (1), 1990, p. 3.

[3] Gheorghe I. Nicolaev, *Institutul de Istorie la început de cale nouă*. În: *Revista de Istorie a Moldovei*, an. III, nr. 2 (10), 1992, p. 79.

[4] Demir M. Dragnev, *Institutul de Istorie – una din cele mai vechi instituţii academice din Republica Moldova*. În : *Revista de Istorie a Moldovei*, an. VII, nr. 3 (27), 1996, p. 15.

M. Stănescu), consacrată personalităţi istoricului Nicolae Iorga (1871–1940)[1]. Demersul istoriografic din anii 1990 a fost marcat de studierea problemelor referitoare la „petele albe" din istoria naţională. Este vorba de foametea organizată din anii 1946–1947, deportări, colectivizare, represiunile etc. S-au editat lucrări de sinteză. Una din primele abordată de pe poziţii noi a fost „Istoria Moldovei din cele mai vechi timpuri până în epoca modernă" (coord. şt. membru corespondent D. Dragnev), următoarea fiind „Istoria Basarabiei de la începuturi până în 1998", scrisă de istorici din Republica Moldova şi România (ed. I, 1998; ed. II, 2004). La sfârşitul anilor 1990 au fost editate primele manuale de istoria românilor conform curriculumului gimnazial şi liceal, cursuri universitare la acest obiect[2].

În primul deceniu al sec. al XXI-lea s-au editat monografii, culegeri de studii şi documente referitoare la politica etnoculturală în RASS Moldovenească, problema Basarabiei şi relaţiile sovieto-române, politica de moldovenizare în RASS Moldovenească; istoria Siguranţei Generale în Basarabia; formarea, consolidarea şi destrămarea URSS; staţionarea trupelor ruse pe teritoriul Republicii Moldova ş.a.[3] În anii 2010–2020, în cadrul Institului de Istorie (transferat din 2018 în cadrul Ministerului Educaţiei Culturii şi Cercetării/din 2021, Ministerul Educaţiei şi Cercetării), s-au publicat lucrări referitoare la dimensiunile socio-demografice ale Basarabiei în componenţa României întregite (Nicolae Enciu), relaţiile româno-sovietice în anii 1960–1980 (Gheorghe Negru, Elena Negru), documente consacrate situaţiei bisericii ortodoxe din RSSM (Valeriu Pasat), documente privind constituirea statului Republica Moldova (Gheorghe Cojocaru) şi referitoare la secesionismul transnistrean (Anatol Ţăranu, Mihai Gribincea) etc.

De la începutul anilor 1990 s-a diversificat profilul publicaţiilor de istorie naţională. Au fost reeditate lucrările istoricilor din perioada interbelică (N. Iorga, Şt. Ciobanu, Al. Boldur, I. Nistor ş.a.), fiind însă

[1] Nicolae Enciu, *op. cit.*, pp. 198-199.
[2] Demir Dragnev, *Etapele evoluției științelor socio-umanistice din Moldova (1946–2016)*. În: *Probleme actuale ale istoriei ştiinţei* /Resp. ed.: Ion Valer Xenofontov, Chișinău, Biblioteca Ştiinţifică (Institut) „Andrei Lupan", 2017, p. 24.
[3] Nicolae Enciu, *op. cit.*, pp. 213-214.

publicaţi şi istorici contemporani (Gh. Platin, Şt. Gorovei ş.a.). În anul 1990 a început editarea revistei de istorie şi ştiinţe sociale „Cugetul”, almanahul de cultură istorică „Patrimoniu” (redactor-şef: Ion Ţurcanu), editat sub egida Asociaţiei Istoricilor din Republica Moldova „Destin românesc” (din 1994, apare cu sprijinul Fundaţiei Culturale Române). La 16 iulie 2021 *Registrul naţional al revistelor ştiinţifice acreditate din Republica Moldova* includea 45 de publicaţii, inclusiv 9 reviste în domeniul istoriei şi arheologiei, repartizarea pe categorii se prezintă astfel: categora A – „Plural. History. Culture. Society/Istorie. Cultură. Societate”, „Revista Arheologică, Seria Nouă”, „Stratum plus”; categoria B – Acta et commentationes (Ştiinţe Exacte şi ale Naturii); Dialogica. Revistă de studii culturale şi literatură; „EcoSoEn” ; „Revista de Istorie a Moldovei”; „Studia Universitatis Moldaviae (seria Ştiinţe Umanistice)”; „Tyragetia”; categoria C – Revistă de ştiinţe socioumane”[1].

Au existat tendinţe de imixtiune ale factorului politic în studierea istoriei naţionale. În iarna anului 1995, a devenit tot mai clară ingerinţa factorului politic asupra cursului de „Istorie a românilor”[2]. Turbulenţele din „primăvara tineretului studios”, declanşate la 18 martie 1995, au fost generate de acţiunile Partidului Democrat Agrar din Moldova, majoritar în Parlament, care a tins să includă în sistemul de învăţământ cursurile de „Limbă si Literatură Moldovenească” şi de „Istorie a Moldovei”. La 16 martie 1995, Colegiul Ministerului Învăţământului Republicii Moldova a decis înlocuirea cursului de „Istoria Românilor”. Drept urmare, în lunile martie–mai 1995, studenţii din capitala Republicii Moldova, în primul rând cei de la Facultatea de Istorie şi Facultatea de Litere a Universităţii de Stat din Moldova, au organizat o grevă generală în Piaţa Marii Adunări Naţionale. În contextul campaniei de denigrare, în mass-media oficială a participanţilor la grevă şi proximitatea alegerilor locale generale din 16 aprilie 1995, autorităţile centrale au

[1] *Registrul naţional al revistelor ştiinţifice acreditate din Republica Moldova*. Disponibil la: https://ibn.idsi.md/ro/registru (accesat: 23.08.2020).

[2] Pavel Parasca, *Revenim la cele publicate*. În: *Mesagerul*. Publicație a Congresului Intelectualității din Republica Moldova, an. II, nr. 7 (15), 16 februarie 1995, p. 4.

îndeplinit în parte revendicările sociale şi cele privind organizarea învăţământului. În privinţa problemei studierii istoriei românilor, a limbii şi literaturii române, a fost instituit un moratoriu pentru mai mulţi ani[1]. Intervenţia politicului în cursul de predare a istoriei românilor s-a repetat şi în anii 2002–2003[2]. La Adunarea Generală a Asociaţiei Istoricilor din Republica Moldova, 20 martie 2004, s-a decis că prin obiectul „Istoria. Curs integrat" impus de comunişti se „urmăreşte scopul deznaţionalizării noastre prin promovarea unor falsuri ale istoriografiei imperiale sovietice"[3]. Referitor la condiţia istoricului în Republica Moldova, profesorul universitar Anatol Petrencu susţine că e „greu să fii istoric într-o republică condusă de oameni nu doar incompetenţi, dar şi rău porniţi împotriva intelectualităţii naţionale"[4].

La 14 ianuarie 2010, Mihai Ghimpu, preşedintele interimar al Republicii Moldova, a emis un decret prin care a constituit o Comisie pentru studierea şi aprecierea regimului comunist totalitar din Republica Moldova, al cărui preşedinte a fost numit istoricul Gheorghe Cojocaru (numită şi „Comisia Cojocaru")[5].

O direcţie aparte a istoriografiei recente o constituie studierea trecutului istoric din perspectiva minorităţilor entice/naţionale, fiind elaborate lucrări de sinteză[6], dar consacrate şi unor entităţi.

---

[1] Sergiu Matveev, Ion Valer Xenofontov, *Greva studenţească din anul 1995 reflectată în foi volante şi în presa timpului*. În: *Historia est Magistra Vitae: Valori, paradigme, personalităţi: In honorem profesor Ion Eremia* /Coord.: Liliana Rotaru; resp. de ed.: Ion Valer Xenofontov, Chişinău, Biblioteca Ştiinţifică (Institut) „Andrei Lupan", 2019, pp. 621-642.

[2] Demir Dragnev, Andrei Eşanu, Ion Varta, Gheorghe Cojocaru, *Refuzăm să predăm altă istorie decât Istoria Românilor*. În: *Flux,* an. VIII, nr. 6 (337), 15 februarie 2002; Nicolae Enciu, *op. cit*., pp. 212-213.

[3] Anatol Petrencu, *Istoria Contemporană: studii, materiale, atitudini*, Chișinău, Cartidact, 2011, p. 92.

[4] Idem, *Un scurt popas necesar drumului*, Chișinău, Tipografia „Balacron", 2014, 328 p.

[5] *Sinteze elaborate în baza materialelor Comisiei pentru studierea şi aprecierea regimului comunist totalitar din Republica Moldova* /Cuvânt-înainte: Mihai Ghimpu, Chișinău, Serebia, 2010, 144 p.

[6] Lidia Prisac, *Arhitectura relaţiilor interetnice în spaţiul ex-sovietic: Republica Moldova (1991–2014)*, Iași, Lumen, 2015, 304 p.

De exemplu, istoria găgăuzilor a fost cercetată instituțional în cadrul Academiei de Ştiinţe a Moldovei (Sectorul de găgăuzologie). Printre specialiştii notorii a fost Ion Dron, care a editat studii privind limba, istoria localităţilor populate majoritar de găgăuzi. La fel, sunt de remarcat lucrările elaborate de E.N. Kvilinkova referitoare la spiritualitatea găgăuzilor[1]. Ambasadorul Fiodor Angheli este autorul unei lucrări de sinteză a istoriei găguzilor de la mijlocul sec. VIII – până în anul 2007[2]. Oleg Bercu a susţinut o teză de doctorat referitoare la evoluţia social-politică a populaţiei găgăuze, de la mijlocul secolului al XIX-lea şi până la sfârşitul secolului al XX-lea[3]. Ivan Duminica, cel mai tânăr doctor habilitat în istorie din Republica Moldova, a publicat o serie de lucrări ştiinţifice consacrate comunităţii bulgare din spaţiul pruto-nistrean.

Potrivit cercetătorilor Andrei Cuşco şi Igor Şarov, istoricii profesionişti din Republica Moldova sunt mai puţin antrenaţi în cercetarea ştiinţifică propriu-zisă, fiind mai mult implicaţi în competiţii simbolice de legitimare a unui anumit „discurs al naţiunii", luptă pentru „identitate" şi „memorie". Militantismul autoasumat al istoricilor este în discordanţă cu vocabularul adecvat al noilor realităţi şi tendinţe din disciplina istorică la nivel european şi mondial[4].

---

[1] Vezi: Anatol Petrencu, *Găgăuzii: aspecte istoriografice ale istoriei şi culturii (teze)*. În: *Istoriografie şi politică în estul şi vestul spaţiului românesc* /Coord.: Svetlana Suveică, Ion Eremia, Sergiu Matveev, Sorin Şipoş, Chişinău-Oradea, Editura Cartdidact /Editura Universităţii din Oradea, 2009, pp. 88-92.

[2] Angheli Fedor, *Ocerki istorii gagauzov – potmkov oguzov (seredina VIII – nacialo XXI vv.)* (*Schițe referitoare la istoria găgăuzilor – urmașii oguzilor mjlocul sec. VIII – începutul sec. XXI)*, Chişinău, ÎSFEP „Tipografia Centrală", 2007, 640 p.

[3] Oleg Bercu, *Evoluția social-politică a populației găgăuze, de la mijlocul secolului al XIX-lea și până la sfârșitul secolului al XX-lea*, Galaț, Editura Muzeului de Istorie Galați, 2016, 174 p.: Ion Valer Xenofontov, *Istoria și cultura populației găgăuze într-o lucrare de sinteză*. În: *Akademos*. Revistă de Știință, Inovare, Cultură și Artă, nr. 2 (45), 2017, pp. 166-167.

[4] Andrei Cuşco, Igor Şarov, *Identitate, memorie şi discurs istoric în Moldova postsovietică: o abordare critică*. În: *Istoriografie şi politică în estul şi vestul spaţiului românesc* /Coord.: Svetlana Suveică, Ion Eremia, Sergiu Matveev, Sorin Şipoş, Chişinău-Oradea, Editura Cartdidact /Editura Universităţii din Oradea, 2009, p. 73.

Între discursul istoriografic elaborat de istorici profesioniși din Republica Moldova și memoria colectivă se constată anumite asimetrii generate de perpetuarea discursului istoriografic sovietic.

In grosso modo, constatăm o democratizare a discursului istoriografic în Republica Moldova. Se remarcă o diversificare a tematicii de cercetare și a izvoarelor istorice. Apare o nouă generație de istorici, care utilizează elemente inovatoare din arsenalul teoretico-metodologic.

Bibliografie:

1. Abraham Florin, *Istoriografie şi memorie socială în România după 1989*. În: *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu" din Cluj-Napoca*, tom LI, 2012.
2. Burlacu Valentin, *Istoriografia din Republica Moldova în procesul de revenire la valorile naționale*. În: *Revista de Istorie a Moldovei*, an. III, nr. 3 (111), 2017, pp. 111-133.
3. *Comisia Prezidenţială pentru Analiza Dictaturii Comuniste în România. Raport Final* /Ed.: Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrincu, Cristian Vasile, Bucureşti, Humanitas, 2007.
4. Cuşco Andrei, Şarov Igor, *Identitate, memorie şi discurs istoric în Moldova postsovietică: o abordare critică*. În: *Istoriografie şi politică în estul şi vestul spaţiului românesc* / Coord.: Svetlana Suveică, Ion Eremia, Sergiu Matveev, Sorin Şipoş, Chişinău–Oradea, Editura Cartdidact / Editura Universităţii din Oradea, 2009.
5. Enciu Nicolae, *Ştiinţa istorică academică din Republica Moldova: starea actuală şi perspectivele studiilor de istorie contemporană*. În: *Revista de Istorie a Moldovei*, nr. 3-4 (88), 2011.
6. Moşanu Alexandru, *Perspectivele istoriei naţionale în învăţământ*. În: *Cugetul*, nr. 1, 1990.
7. Murgescu Bogdan, *The Romanian Historiography in the 1990's*. În: *Romanian Journal of Political Sciences,* 3 (1), 2003.
8. *Pactul Molotov-Ribbentrop şi consecinţele lui pentru Basarabia. Raportul prezentat de Alexandru Moşanu, doctor, profesor, Preşedintele Parlamentului Republicii Moldova, 26 iunie 1991*. În: *Crestomaţie la istoria românilor (1917–1992)/*

Alc.: M. Cernenco, A. Petrencu, I. Şişcanu, Chişinău, Editura Universitas, 1993, pp. 249-273.

9. Petrencu Anatol, *A fi profesor de istorie în Republica Moldova. Cu prilejul conferirii înaltului titlu de Doctor Honoris Causa de către Universitatea de Stat „Alecu Russo" din Bălţi*, Chişinău, S.n., 2021.

10. Pecican Ovidiu, *Poarta leilor. Istoriografia tânără din Transilvania (1990–2005),* Cluj-Napoca, Editura Grinta, 2005.

11. Pop Ion-Aurel, *Direcţii şi tendinţe ale istoriografiei române contemporane*. În: *Istoriografie, cultură şi politică în vestul României (Omagiu profesorului Viorel Faur, la împlinirea vârstei de 75 de ani)* /Ed. îngrijită de Radu Romînaşu, Oradea, Editura Universităţii din Oradea, 2011.

12. Popa Eleonora-Maria, *Coordonate ale reformei istoriografiei româneşti postcomuniste*. În: *Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis*, 9, 2017.

13. Ţurcanu Ion, *Revolta istoriografică din Moldova sovietică de la sfârşitul anilor '80*. În: *Revista Istorică*, tom VI, nr. 5-6, Bucureşti, 1995.

14. Zub Alexandru, *O istorie a istoriografiei române*, Iaşi, 1996.

15. Zub Alexandru, *Discurs istoric şi tranziţie. În căutarea unei paradigme*, Iaşi, Institutul European, 1998.

V. LUCRUL INDIVIDUAL

Studenţii vor selecta unul din produsele preconizate ale lucrului individual pe care le vor prezenta spre evaluare.

Produsul preconizat	**Strategii de realizare**	**Criterii de evaluare**	**Termen de realizare**
1. Referat	• Alcătuirea bibliografiei ştiinţifice în care să se includă surse istoriografice • selectarea materialelor ştiinţifice din internet • culegerea textelor reprezentative din surse istoriografice • clasificarea materialului selectat • analiza critică, comentarea şi interpretarea surselor selectate • formularea propriilor concluzii	- Formularea corectă a scopurilor şi obiectivelor - complexitatea istoriografiei - examinarea critică a acestora - originalitatea argumentelor din concluzii - volumul referatului 12-15 pagini (cca 40 000 de semne) - prezentarea textului scris	Cu două săptămâni înainte de evaluare
2. Articol ştiinţific	• Întocmirea unui cuprins (plan de lucru) • întocmirea unui rezumat (abstract, summary) • scopul şi obiectivele documentului se prezintă în introducere • identificarea şi eliminarea	- Formularea adecvată a titlului articolului (*concizie, concordanţă cu conţinutul*) - Respectarea structurii inerente unui articol ştiinţific: *rezumatul* (în engleză şi	Cu o săptămână înainte de evaluare

	informaţiilor care nu sunt necesare în susţinerea afirmaţiilor ştiinţifice • includerea lucrăririlor care preced sau influenţează materialul ştiinţific • verificarea şi îndepărtarea secţiunilor materialului, a anexelor care nu sunt esenţiale • utilizarea reprezentărilor grafice, care pot substitui/reduce cu succes textul, pot sintetiza datele şi demonstra anumite relaţii • formularea concluziilor	română), *cuvintele-cheie, introducere, metodele aplicate, rezultatele obţinute şi discuţii, concluzii, referinţe bibliografice* - Relevanţa rezumatului *(informativ, consistent, pune în evidenţă conţinutul integral al articolului)* - Calitatea ştiinţifică a articolului - Stilul de exprimare *(claritate, accesibilitate, respectarea regulilor gramaticale)* - Prezentarea grafică, raţionalitatea includerii figurilor şi tabelelor, corespunderea acestora temei abordate - Bibliografia	

		(surse relevante, de dată recentă la subiectul studiat) - volumul articolului științific 10-12 pagini (cca 30 000 de semne), prezentarea textului scris	

VI. FORME ŞI METODE DE PREDARE-STUDIERE

În vederea dezvoltării competenţelor profesionale, finalităţilor de studiu şi a obiectivelor prevăzute, vor fi aplicate următoarele:

Forme de lucru: frontal, grup, perechi, individual, online.

Metode de predare: prelegerea, conversaţia euristică, explicaţia, dezbaterea, problematizarea, brainstorming-ul, lucrul cu sursa istorică, studierea prin descoperire, conversaţia dirijată, harta, studiul de caz, prezentarea power point etc.

Observaţii: Studenţii vor fi îndrumaţi să consulte sursele bibliografice (inclusiv digitale) şi a documentării suplimentare privind problematica vizată.

VII. STRATEGII DE EVALUARE A REZULTATELOR ACADEMICE

Examen. Nota finală va constituit 60 la sută din activitatea pe parcursul semestrului (seminare, probe de evaluări, lucru individual) şi 40 la sută – nota de la examen.

VIII. TEMATICA ORIENTATIVĂ A REFERATELOR ŞI ARTICOLELOR ŞTIINŢIFICE

1. Istoriografia din România interbelică
2. Istoricii Unirii
3. Concepţia istorică a lui Nicolae Iorga
4. Concepţia istorică a lui Gheorghe I. Brătianu
5. Concepţia istorică a lui P.P. Panaitescu
5. Şcoala română de la Paris
6. Basarabia în istoriografia sovietică
7. Etape în istoriografia din România postbelică
8. Istoriografia română după cel de-al Doilea Război Mondial
9. Istoriografia din RSS Moldovenească după cel de-al Doilea Război Mondial: cazul Artiom Lazerev

10. Prezentarea biobibliografiei unui istoric cu preocupări ale Istoriei Românilor în Epoca Contemporană

11. Noile tendințe istoriografice în România

12. Noile tendințe istoriografice în Republica Moldova

13. Curentul „stataliștilor” în istoriografia din Republica Moldova

14. Analiza lucrărilor cu tematică istorică scrisă de neistorici

15. Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România („Comisia Tismăneanu”)

16. Comisia pentru studierea și aprecierea regimului comunist totalitar din Republica Moldova („Comisia Cojocaru”).

IX. TESTE DE EVALUARE (MOSTRE)

Testul 1

Subiectul I. Istoriografia din România interbelică

1.1. Prezentaţi caracteristicile şi tendinţele generale ale istoriografiei româneşti în perioada interbelică

1.2. Identificaţi conexiunile istoriografiei româneşti cu marile curente ale istoriografiei universale

1.3. Scoateţi în evidenţă contribuţia istoricilor consacraţi de epocă

Subiectul II. Istoriografia referitoare la RASS Moldovenească (1924–1940) şi RSS Moldovenească (1940–1941, 1944–1989)

2.1. Argumentaţi orientarea ştiinţei istorice din RASS Moldovenească şi RSS Moldovenească spre justificarea manifestelor politico-ideologice oficiale

2.2. Definiţi „problema Basarabiei" în istoriografia sovietică

2.3. Prezentaţi interpretarea istoriei în mediile instituţionale din RASS Moldovenească şi RSS Moldovenească

Testul 2

Subiectul I. Direcţii şi orientări în istoriografia actuală din România şi Republica Moldova

1.1. Caracterizaţi istoriografia din România şi Republica Moldova în procesul de democratizare

1.2. Prezentaţi continuităţi şi discontinuităţi în istoriografia recentă

1.3. Apreciaţi revenirea istoriografiei din Republica Moldova la valorile naţionale

Subiectul II. Istoriografia privind România şi RSS Moldovenească în anii 1944–1989

2.1. Identificaţi caracteristicile şi tendinţele generale ale României în perioada comunistă în perioada vizată

2.2. Prezentaţi simbolurile şi miturile fondatoare ale istoriografiei româneşti

2.3. Definiţi punctului de vedere al istoriografiei sovietice asupra istoriei RSS Moldoveneşti.

Barem de notare

Barem de apreciere		Barem de notare	
1.1 – 3 puncte	2.1 – 3 puncte	„10” – 30 -28 puncte	„7” – 19-16 puncte
1.2 – 5 puncte	2.2 – 5 puncte	„9” – 27-24 puncte	„6” – 15-12 puncte
1.3 – 7 puncte	2.3 – 7 puncte	„8” – 23-20 puncte	„5” – 11-8 puncte

Ion Valer XENOFONTOV

ISTORIOGRAFIE ROMÂNEASCĂ (ISTORIA ROMÂNILOR ÎN EPOCA CONTEMPORANĂ)

Suport de curs

Redactare: *Vitalie Țurcanu*
Lector: *Antonina Dembițchi*
Machetare computerizată: *Mariana Rusu*

Bun de tipar *12.11.2021*. Formatul *60 x 84 1/16*.

Coli de tipar *5,0* Coli editoriale *3,75*
Comanda *83*. Tirajul: *50 ex*.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al. Mateevici, 60, Chişinău, MD 2009